
VIHDIN HAUTAUSMAAN KÄYTTÖSUUNNITELMA

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Lepaa, syksy 2012

Marko Laakso

LEPAA
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Viheraluerakentamisen suuntautumisvaihtoehto

Tekijä Marko Laakso **Vuosi** 2012

Työn nimi Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälainen hautausmaan käyttösuunnitelma palvelisi parhaiten Vihdin seurakuntaa ja toteuttaa selvitystyöhön perustuen Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma. Hautausmaan toimintaa ohjataan valtakunnallisilla säädöksillä ja seurakuntien omilla asiakirjoilla. Hautausmaan käyttösuunnitelma on hautausmaakaavaa sanallisesti tarkentava paikallinen asiakirja.

Käyttösuunnitelmaan tekoon tarvittavia pohjatietoja kerättiin kolmesta aihepiiristä, jotka olivat hautauskulttuuri, hautausmaaston säädökset sekä Vihdin hautausmaa. Opinnäytetyön tutkimusosassa etsittiin Vihdin seurakunnan tarpeisiin soveltuvan käyttösuunnitelman toteutuksen linjauksia. Selvitystyö koostui muista seurakunnista hankittujen hautausmaan käyttösuunnitelmien tutkimisesta sekä kolmen kirkon palveluksessa työskentelevän käyttösuunnitelmien sisältöön perehtyneen ammattilaisen haastattelusta. Selvitystyön tuloksena voitiin todeta, että seurakuntien hautausmaan käyttösuunnitelmiin liittyvät käytännöt vaihtelevat suuresti. Seurakunnan tavoitteista ja toimintatavoista sekä hautausmaan ominaispiirteistä johtuen valmiit käyttösuunnitelmat voivat olla hyvin erilaisia kaikille yhteisistä aihepiireistä huolimatta.

Tehtyyn selvitystyöhön perustuen laadittiin paikalliset toimintatavat ja erityispiirteet huomioiva Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma. Työssä keskityttiin kirjaamaan vallitsevia olosuhteita ja toimintatapoja, minkä lisäksi työssä esitetään muutamia huomioita Vihdin seurakunnan hautausmaaston ja Vihdin hautausmaan kehittämiseksi. Käyttösuunnitelman teko-prosessi toteutettiin Vihdin seurakunnan asettamien lähtökohtien mukaan, joten sen suoraviivainen lainaaminen muille hautausmaille ei ole suositeltavaa. Opinnäytetyössä esitellään yleisesti hyödynnettävänä tuloksina hautausmaaston ammattilaisten erilaisia ajatuksia ja näkökulmia aiheeseen liittyen, joita voidaan hyödyntää käyttösuunnitelmaa tehtäessä.

Avainsanat hautausmaat, käyttösuunnitelma, hautausmaakaava, Vihdin hautausmaa

Sivut 36 s. + liitteet 17 s.

LEPAA
Degree Programme in Landscape Design

Author Marko Laakso **Year** 2012

Subject of Bachelor's thesis Plan of Usage for Vihti Cemetery

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to explore the type of plan of usage best suited for the cemeteries of Vihti congregation and to execute the plan of usage for Vihti cemetery based on the research done for this thesis. In the cemetery the work and actions are guided by national edicts and local acts. One of these local acts is the plan of usage for a cemetery, which specifies in written form the layout of the cemetery.

The knowledge needed for the process was obtained from three topics, which were the cultural values of the cemeteries, the edicts concerning the cemeteries and the history and data of Vihti cemetery. The research done for this thesis aimed to define the manner in which the plans of usage should be made in Vihti congregation. It involved analysis of several plans of usage from other congregations and interviews of three professionals working for congregations and the church. As the result of the research it was obvious that the policies concerning the plans of usage varied substantially. Because of the different objects and procedures of a congregation and the distinct features of a cemetery, the plans of usage can be remarkably unlike even though they have common topics.

The plan of usage for Vihti cemetery was made based on the results of the research whilst considering the local policies and features. The work focused on describing the prevailing conditions and policies, although a couple of changes were proposed to achieve some improvement. The process for creating the plan of usage for Vihti cemetery was carried out on the basis determined by Vihti congregation, so a straightforward replication of this work is not recommendable. This thesis presents useful thoughts and opinions collected during the process, which can be referred to when preparing a plan of usage for a cemetery.

Keywords cemeteries, plan of usage, layout of a cemetery, Vihti cemetery

Pages 36 p. + appendices 17 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	POHJATIEDOT KÄYTTÖSUUNNITELMAN TEKOON.....	2
2.1	Suomen läntinen hautauskulttuuri 1850-luvulta nykypäivään.....	2
2.1.1	Hautaaminen.....	3
2.1.2	Maisemalliset arvot.....	5
2.1.3	Muistomerkit.....	7
2.2	Hautausoimea sitovat asiakirjat.....	9
2.2.1	Hautausoimea koskevat säädökset.....	9
2.2.2	Paikalliset säännökset ja ohjeistus.....	10
2.3	Vihdin hautausmaa.....	11
2.3.1	Hautausmaan perustaminen.....	11
2.3.2	Hautausmaa 1950-luvulta lähtien.....	12
2.3.3	Hautausmaa 2000-luvulla.....	15
3	KÄYTTÖSUUNNITELMAT MUISSA SEURAKUNNISSA.....	16
3.1	Käyttösuunnitelmien hankinta.....	16
3.2	Käyttösuunnitelmiin tutustuminen.....	16
3.3	Teemahaastattelun teko.....	18
3.4	Haastattelun testaus.....	19
3.5	Haastattelut.....	19
3.6	Haastattelujen koostaminen.....	20
3.6.1	Kohderyhmä.....	20
3.6.2	Asiasisältö.....	21
3.6.3	Sijoittuminen.....	23
3.6.4	Toteutus.....	25
4	KÄYTTÖSUUNNITELMA VIHDIR HAUTAUSMAALLE.....	26
4.1	Haastattelukoosteen läpikäynti Vihdir seurakunnan hautausoimessa.....	26
4.2	Käyttösuunnitelman sisällysluettelo.....	29
4.3	Käyttösuunnitelman asiasisältö.....	30
4.4	Käyttösuunnitelman esittely.....	31
4.5	Käyttösuunnitelma opinnäytetyön jälkeen.....	32
5	POHDINTA.....	32
	LÄHTEET.....	35

Liite 1	Opinnäytetyön prosessikaavio
Liite 2	Käyttösuunnitelmien sisältövertailu
Liite 3	Käyttösuunnitelman sisällysluetteloehdotus
Liite 4	Vihdir hautausmaan käyttösuunnitelma

1 JOHDANTO

Suomalainen hautausmaa ja hautauskulttuuri ovat osoituksena monilla tasoilla havaittavasta yhteisöllisyydestä. Alun perin seurakuntaa palvellut hautausmaa on muuttunut toisenlaisen yhteisön, tietyn paikkakunnan asukkaiden, yhteiseksi hiljentymispaikaksi. Vainajaa haudan lepoon saatettaessa hautausmaalle kokoontuu erilaisia yhteisöjä ja haudalle edesmenneitä muistelemaan tullessa lähipiiristä koostuva ryhmä muodostaa pienen yhteisön. Kaikesta tästä yhteisöllisyydestä huolimatta käynti hautausmaalla on hyvin henkilökohtainen kokemus, sillä hautausmaa haastaa kulkijan pohtimaan elämän suuria kysymyksiä.

Hautausmaa on häkellyttävä sekoitus menneisyyttä ja tulevaisuutta – toisten menneisyyttä ja omaa tulevaisuutta. Tulevan ja menneen leikkauspisteessä kukaan ei kykene puhumaan varmojin äänenpainoin.

(Degerman 2006, 163.)

Mennyttä ja tulevaa, elämää ja kuolemaa pohtiessaan ihminen voi kokea monenlaisia tunteita. Läpikäytäviä tunnetiloja tarkemmin erittelemättä uskallan väittää, että suomalaiset hautausmaat ovat tunnerikkaita paikkoja, joilla näkemykset ja kokemukset värittyvät vahvoilla tunnelatauksilla. Hautaustoimen työntekijät osaavat erilaisin keinoin ohittaa hautausmaan esittämän henkilökohtaisen haasteen, mutta kohtaavat sen varmasti työssään hautausmaalla vierailevien välittämänä. Yksittäisen kulkijan esittämät suuria tunteita sisältävät kysymykset, kommentit tai toivomukset kertovat omalla tavallaan hautausmaan merkityksestä yhteiskunnassamme.

Hautaustoimessa työskentelevällä on oltava laaja valikoima erilaisia keinoja, joiden avulla pystytään ratkaisemaan vaihtelevat tilanteet erilaisten asiakkaiden kanssa. Voimakkaiden tunnetilojen siivittämänä pienetkin ristiriitatilanteet tai näkemuserot voivat paisua suhteettoman suuriksi. Nopean tarkastelun perusteella hautaustoimi voi vaikuttaa kiusallisen byrokraattiselta työalalta, mutta erilaiset säädökset ja ohjeistukset toimivat työkaluna, jolla varmistetaan hautaustoimen asiakkaiden tasavertainen kohtelu sekä hautaustoimen työntekijöiden työrauha. Hautausmaan haastaman asiakkaan kohdatessaan hautaustoimen työntekijä voi tukeutua keskusteltavaa aihetta käsitteleviin asiakirjoihin, jonka jälkeen tärkeimmäksi tehtäväksi jää keskusteluyhteyden ja yhteisymmärryksen muodostaminen.

Vihdin seurakunnassa yli 30 vuotta vanha Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma ei ole enää vuosiin toiminut hautaustoimen työntekijöiden työkaluna. Tästä johtuen hautaustoimen toimintasuunnitelmassa (2011) kuluvan vuoden tärkeimmäksi tavoitteeksi on asetettu hautausmaan käyttösuunnitelman päivittäminen. Vanha käyttösuunnitelma kattaa vain osan nykyisestä hautausmaasta eikä ole toteutukseltaan nykyaikaisia tarpeita vastaava, joten käyttösuunnitelman päivittäminen tarkoittaa tässä tapauksessa uuden käyttösuunnitelman tekemistä.

Tämä opinnäytetyö esittelee Vihdin seurakunnan toimeksiantona toteutetun Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman tekoprosessin (Liite 1). Työn

ensimmäisessä vaiheessa selvitettiin, minkälainen hautausmaan käyttösuunnitelma palvelisi parhaiten Vihdin seurakuntaa ja toisessa vaiheessa toteutettiin selvitystyöhön tukeutuen paikallisen toimintaympäristön ja toimintakulttuurin huomioiva Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma. Työn puitteissa ei ole tarkoitus arvioida tai kehittää toimintaa hautausmaalla ja hautaustoimessa, vaan keskittyä havainnoimaan ja kuvaamaan vallitsevia toimintatapoja ja ominaispiirteitä.

2 POHJATIEDOT KÄYTTÖSUUNNITELMAN TEKOON

Hautausmaat ovat tarkemmin tutkittaessa monimutkaisia toimintaympäristöjä, joiden yhteiset käytännöt, puhumattakaan keskinäisistä eroista toimintatavoissa ja erityispiirteissä saattavat aiheuttaa hämmennystä nykyaikaiseen hautaustoimeen perehtymättömälle. Kaikkia hautausmaita yhdistävät tekijät löytyvät hautaustoimea ohjaavasta valtakunnallisesta lainsäädännöstä ja hautauskulttuurista. Toisaalta paikallinen hautauskulttuuri ja hautausmaan historia voivat johtaa huomattavasti naapurikunnan hautausmaasta poikkeaviin toimintatapoihin. Perinteisiin nojautuvan ja hallinnollisesti raskaan hautaustoiminnan muuttumisen voisi luulla olevan epätodennäköistä, mutta historia on osoittanut muutoksien tapahtuneen huomaamatta tai ehkä jopa yllättäen.

2.1 Suomen läntinen hautauskulttuuri 1850-luvulta nykypäivään

Hautauskulttuuri kertoo paikallisen elämän, elämäkatsomusten, taitojen ja taiteiden historiaa. Hautauskulttuuri paljastaa ihmisten käsityksiä ja tapoja sekä yhteisön ja ympäristön vuorovaikutuksia. - - Hautauskulttuurissa näkyy ihmisten uskomuksien ja uskontojen muuttuminen.

(Aaltonen 1992, 7.)

Hautausmailla tieto, taito ja taiteet ovat kaikkien kulkijoiden nähtävissä, mutta suurimman vaikutuksen hautausmaalla liikkuvan ajatuksiin tekee uskoakseni kuolema. Nykyaikaisessa yhteiskunnassa kuolema ei ole enää osa arkea, sillä se on siirretty melko onnistuneesti laitoksiin pois näkyvistä (Aaltonen 1992, 34). Kuolemaa kaihtavassa yhteiskunnassa hautausmaat ovat lähes yksin muistuttamassa kuoleman väistämättömyydestä samalla tarjoten kulkijalle paikan elämän perusarvojen pohdiskeluun (Heng 1994, 14).

Hautausmaa on ansainnut nykyisen asemansa hiljentymisen, pohdiskelun ja muistelemisen paikkana melko lyhyessä ajassa. Erityisesti maaseudulla hautausmaita välteltiin, koska ne koettiin epämiellyttäväiksi paikoiksi (Gardberg 2003, 79). Myös nykyihminen luultavasti kokisi entisaikojen hautausmaan vastenmieliseksi, sillä Wirkkalan (1945, 37) kuvauksen mukaan 1800-luvun kirkkotarhat olivat autioita, törkyisiä ja vainajien luihin törmäsi jatkuvasti. Hautausmaiden muutos ankeasta Jumalan pellostä rauhalliseksi Jumalan puistoksi tapahtui vähitellen 1860-luvulta alkaen (Gardberg 2003, 63; Heng 1994, 16).

Ensiaskleet puistomaisten hautausmaiden suuntaan otettiin samaan aikaan, kun hautausmaat irtautuivat kirkkorakennuksista. Erillisiä hautausmaita perustettiin 1800-luvulla suuren kuolleisuuden ja kirkkomaiden tilanpuutteen vuoksi (Aaltonen 1992, 27). Ensimmäisenä erillisenä hautausmaana pidetään Porvooseen 1789 perustettua Näsinmäen hautausmaata (Aaltonen 1992, 27). 1.1.1880 voimaanastunut terveysasetus velvoitti seurakunnat perustamaan erillisiä hautausmaita asutuksen ulkopuolelle, jos kirkkomaalla ei enää ollut vapaita hautapaikkoja (Gardberg 2003, 80; Wirkkala 1945, 42). Monissa seurakunnissa tiuhaan haudattujen kirkkomaiden käytöstä oli luovuttava terveysasetuksen velvoittamana, joten vuosien 1885-1895 aikana Suomeen perustettiin useita hautausmaita muutama kilometrin päähän kirkoista (Wirkkala 1945, 42).

Hautauskulttuurin kehitys siirtyi 1800-luvun loppupuolella enenevässä määrin uusille hautausmaille aitoja myöden täyntyneiden kirkkotarhojen jäädessä taka-alalle. Vihdistä löytämäni esimerkki 1900-luvun alkupuolelta kertoo siitä, kuinka ehdottomasti hautaustoiminta saattoi keskittyä uusille hautausmaille. Vihdin seurakunta esitti kesällä 1918 vuodesta 1890 käyttämättömänä olleen kirkkotarhan palauttamista hautauskäyttöön, mutta piirilääkäri esti lausunnollaan seurakunnan suunnitelmat (Clopat, tiedonanto 7.7.1918). Syynä kirkkotarhan saamaan huomioon oli luultavasti kansalaissota, jolloin valkoisia haudattiin vallinneista käytännöistä poiketen kirkkojen läheisyyteen (Aaltonen 1992, 27-28). Vihdissä kirkkotarhan käyttämättömyys päättyi sankarihautojen perustamiseen. Monissa seurakunnissa vanhat kirkkotarhat avattiin uudelleen, jotta talvi- ja jatkosodassa kaatuneet sankarivainajat saatiin haudattua arvokkaalle paikalle kirkon läheisyyteen (Gardberg 2003, 82).

Hautausmaa palvelee yhteisöä tarjoamalla paikan, jonne vainajat voidaan haudata (Heng 1994, 13). Tämä toiminnallinen piirre on määrittänyt kalmistoja, kirkkotarhoja ja hautausmaita vuosituhansien ajan ja tähän toimeen keskittyneinä hautauspaikat ovat olleet kuolleita varten. Tässä luvussa tarkasteltavan ajanjakson kuluessa tapahtunut muutos on tuonut omaiset hautausmaille ja tämän kehityksen myötä hautausmaista on tullut elävien paikkoja (Heng 1994, 13). Kesällä vierailut hautausmaalle eivät ole helposti seurattavissa, mutta pimeällä hautausmaalla voi nopeasti arvioida kulkijoiden määrää haudoille sytyttyjä kynttilöitä laskemalla. 1920-luvulla alkanut hautakymtilöiden tuominen hautausmaalle kertoo omalla tavallaan siitä, että hautausmaita ei enää koettu vastenmielisiksi paikoiksi (Aaltonen, Palo, Rimpiläinen, Rintala, Ruotsalo & Särkiö 2005, 53).

2.1.1 Hautaaminen

Suomalainen hautauskulttuuri on aikojen kuluessa muotoutunut yhteiskuntaa parhaalla mahdollisella tavalla palvelevaksi. Merkittävimpiä hautaamiseen vaikuttaneita tekijöitä ovat olleet suhteellisen pienet vainajien määrät sekä pinnanmuodot ja maalajit. Harvaan asutussa maassa on riittänyt helposti kaivettavia, vettä läpäiseviä hiekkakangasalueita, jotka on voitu varata vainajille. (Heng 1994, 13,16.)

1800-luvun loppupuolella vainajien hautauksessa sovellettiin satoja vuosia noudatettuja käytäntöjä. Ennen kristinuskon saapumista Suomeen hautaus- tapoina käytettiin sekä polttohautaus- että ruumiin maahan hautaus- ta (Heng 1994, 15). Vuoden 1050 jälkeen maahan hautaaminen alkoi yleistyä (Gardberg 2003, 9). Vainajaa maahan haudattaessa on haudan suunnalla katsottu olevan erityistä merkitystä. Pitkään käytetty ja kristilliseksi koettu hautaus- tapa on vainajan asettaminen itä-länsisuuntaan pää lännen puolelle, jolloin vainaja katsoo idästä nousevaa aurinkoa (Gardberg 2003, 9; Aaltonen 1992, 24). Pakanallisiksi käsitettäviä hautoja ovat Aaltosen (1992, 24) mukaan pohjois-etelä- ja lounas-koillisuuntaan kaivetut haudat. Wirkkalan näkemys kristillisestä hautaus- suunnasta kertoo 1800-luvun lopun poikkeavista käytännöistä. Hänen mukaansa vanhoillinen kristillinen hau- taustapa on jalat kirkkoon tai kirkkotielle päin tapahtuva hautaus, jota eri- tyisesti papisto on 1880-luvulta lähtien alkanut muuttaa itä- länsisuuntaiseksi (Wirkkala 1945, 38-39). Tämä vuosisadan vaihteessa vallinnut kahden menettelytavan rinnakkaiselo voi olla selityksenä sata- vuotiailta hautausmailta löytyvälle epäjärjestykselle.

Hautaus- suunnan lisäksi toinen keskiajalta periytyvä tapa, joka oli edelleen voimissaan 1800-luvun lopulla, oli hautapaikkojen arvottaminen. Kirkko- tarhoissa parhaat hautapaikat olivat kirkon itä- ja eteläpuolella, kun taas kirkon pohjoispuolelle haudattiin ainoastaan taivaaseen kelpaamattomat (Gardberg 2003, 80-81). Uusilla erillisillä hautausmailla luokittelu ei vält- tämättä perustunut ilmansuuntiin, vaan paikkojen paremmuus saattoi mää- räytyä kulkuyhteyksien tai maaperän hautaukseen soveltuvuuden mukaan (Gardberg 2003, 73; Wirkkala 1945, 44). Hautapaikan paremmuuden pe- rusteluista riippumatta kansan käsitystä paikkojen eriarvoisuudesta tuettiin 1600-luvulta periytyvällä porrastetulla hautapaikkojen hinnoittelulla (Aaltonen ym. 2005, 46). 1900-luvun alkupuolella hautausmailla oli käytössä kahdesta kolmeen hautatyyppiä, jotka sijoituivat alueelle luokittelun mu- kaiseen paremmuusjärjestykseen. Parhailta paikoilta luovutettiin määrää- mättömäksi ajaksi sukuhautoja, määrättyksi ajaksi luovutettiin yksityishau- toja eli multarahahautoja ja hautausmaan huonoimmalta kulmalta sai pai- kan yhteis- eli linjahaudasta. (Wirkkala 1945, 44; Hautapaikkakirja 1935, 8.) 1900-luvulla herättiin hautausmaiden arvottamiskäytännön poistami- seen mahdollisesti siitä syystä, että hautausmaita jouduttiin laajentamaan huonoiksi koettuihin suuntiin (Aaltonen 1992, 27). Virallisesti hautaus- maan osien arvottaminen päättyi vuoteen 1929, mutta todellisuudessa muutokset tapahtuivat verkkaisemmin (Aaltonen ym. 2005, 51).

Euroopassa käyttöön otettu polttohautaus sai myös Suomessa muutamia kannattajia ruotsinkielisen väestön keskuudessa 1880-luvulla. Kirkon vas- tustuksesta huolimatta Hietaniemeen 1926 valmistuneessa krematoriossa suoritettiin Suomen ensimmäinen tuhkaus. Hautausmuoto ei saanut suu- rempaa kannatusta ja krematorioiden määrä kasvoi vasta 1960-luvulla. Vasta yli sata vuotta keskustelun herättämisen jälkeen, vuonna 1990, tuh- kaus hyväksyttiin arkkuhautaukseen rinnastettavaksi hautausmuodoksi. (Aaltonen 1992, 28.) Vuonna 2011 tuhkahautauksen osuus kaikista seura- kuntien hautausmaille haudatuista oli 42,7 % (Kirkon tilastollinen vuosi- kirja 2011 2012, 204).

Nykyään hautausjärjestelyistä vastaava henkilö joutuu valitsemaan useamman hautautavan väliltä vainajalle parhaiten sopivan vaihtoehdon. Jos haudattava on eläessään toivonut tiettyä hautautapaa, on lakisääteisesti tätä toivomusta noudatettava (HautausoimiL 1:2 §). Arkkuhautaus on vielä toistaiseksi vallitseva hautausmuoto erilaisia mahdollisuuksia tarjoavan tuhkahautauksen yleistyessä vähitellen. Hautaustoimen näkökulmasta tarkasteltuna arkkuhautauksen asema perustuu lähinnä perinteeseen, sillä tuhkahautauksella on monia käytännöllisiä etuja puolellaan. Arkkuhauta vaatii paljon enemmän tilaa ja sen hautauskuntoon saattaminen vie paljon enemmän aikaa verrattuna uurnahautaan. Mitä enemmän erilaisia resursseja käytetään, sen kalliimmaksi hautaaminen tulee, joten hintoja vertailtaessa tuhkahautaus ottaa selvän voiton. Arkkuhautaan on mahdollista tehdä uusi hautaus edellisen hautauksen koskemattomuusajan täytyttyä. Koskemattomuusaika voi vaihdella seurakuntakohtaisesti hautausmaan maaperästä riippuen 15 vuoden ollessa lyhyin mahdollinen aika. (Aaltonen ym. 2005,51.) Uurnahautauksen yhteydessä koskemattomuusaika ei ole yhtä merkityksenkäs tekijä, sillä jo pienelle pinta-alalle voidaan haudata useita uurnia aiemmin haudattuihin urniin kajoamatta.

Tuhkahautauksia suoritetaan Suomessa useammin eri tavoin ja käytettyjen menetelmien suosio voi vaihdella huomattavasti paikkakuntakohtaisesti. Uurnahautaan hautaaminen on tuhkahautauksen vastine arkkuhautaukselle. Tällöin vainajan tuhka haudataan suvulle lunastettuun useampia hautasijoja sisältävään uurnahautaan, joka on kooltaan perinteistä arkkuhautaa pienempi. Tuhkahautauksen teko vanhoihin arkkuhautoihin on myös täysin mahdollista. Usein tuhkahauta-alueiden yhteydessä on tarjolla myös paikattomia hautausvaihtoehtoja tarjoavia muistolehtoja, joihin erillistä hoitoa ja vastuuvaihtoehtoja sisältävää hautapaikkaa ei lunasteta. Alueen luonteesista ja toimintatavoista riippuen tuhka voidaan sirotella alueen pintakerrokseen tai haudata maahan uurnassa tai sellaisenaan. Tuhkahautauksia tehdään myös yksityisiin tai seurakuntien omistamiin kolumbaarioihin eli uurnaholveihin.

2.1.2 Maisemalliset arvot

Suomalaisessa hautausperinteessä kalmistot ja hautausmaat ovat osa luontoa (Heng 1994, 29). Kylien keskelle jääneet kirkot kirkkotarhoineen eristettiin rakentamisen myötä luonnosta, mutta erillisten hautausmaiden käyttöönotto asutuskeskusten ulkopuolelle 1800-luvulla palautti hautausmaiden luonnon helmaan. Hengin (1994, 16) mukaan juuri 1800-luvun lopulla perustettujen hautausmaiden joukosta löytyy Suomen kauneimmat hautausmaat, sillä tuolloin hautausmaita sijoitettiin kauniille paikoille, ne eivät kasvaneet ylisuuriksi ja sadassa vuodessa kasvillisuus on ehtinyt varttua täyteen mittaansa. Kauniin maiseman tarjoamista ei kuitenkaan voi antaa ainoastaan nuorien hautausmaiden yksinoikeudeksi, sillä kylien keskeltä löytyvät kirkkotarhat on pääasiassa perustettu taajamien parhaille paikoille. Puistomaisiksi muuttuneet kirkkotarhat voivat nykyään tarjota huikaisevia näkymiä, joiden avulla ne kilpailevat tasavertaisina pohdiskelun paikkoina puistoiksi rakennettujen hautausmaiden kanssa.

Ensimmäiset selkeät maininnat hautausmaiden muuttamisesta puistomaisiksi löytyvät 1860-luvulta. Jo vuonna 1804 oli tosin kuninkaan toimesta määrätty puiden istuttamisesta hautausmaille, mutta käskyä ei nähtävästi tuolloin juurikaan noudatettu. Turussa Skanssin malmilla puiden istuttaminen ja hiekkakäytävien perustaminen aloitettiin mainitulla 1860-luvulla. (Gardberg 2003, 63.) 1800-luvun lopulla metsiin perustetuilla hautausmailla olisi ollut hyvät edellytykset olla vehreitä ja puistomaisia alueita heti alusta alkaen, mutta Wirkkalan (1945, 44) mukaan useimmissa tapauksissa puusto kaadettiin, maanpinta käännettiin ja alue jaoteltiin käytävillä. Turusta ja Lounais-Suomesta hautausmaiden muutos eteni vähitellen Hämeeseen, mutta maanlaajuinen huomio hautausmaiden ulkoasulle saatiin vasta 1940-luvun sankarihautojen myötä (Gardberg 2003, 63, 82).

Erilaiset taiteelliset tyyli suunnat ovat olleet havaittavissa suomalaisissa kirkkotarhoissa ja hautausmailla, mutta niiden ilmeneminen rajoittui lähinnä hautamuistomerkkeihin ja rakennuksiin. Hautausmaiden suunnittelun ja paremman ylläpidon myötä käytännöllisyys ja puhtaslinjaisuus saapuivat hautausmaille 1900-luvun alkupuolella funktionalismin muodossa (Kiiskinen 1992, 165). Funktionalismin hengessä rakennettiin uusia sekä laajennettiin ja muokattiin vanhoja hautausmaita tyyli suunnan ohjatessa kokonaisvaltaisesti hautausmaiden kehitystä hautarivien asemoinnista hautamuistomerkkeihin. 1930-luvun merkittävimpiä hautausmaakulttuurin vaalijoita ja kehittäjiä olivat pastori Väinö Forsman, kirjailija Maila Talvio ja taiteilija Ilmari Wirkkala (Aaltonen 1992, 28).

Siistin ja selkeän hautausmaan toteutuminen vaati seurakunnilta erityisiä toimia 1900-luvun alkupuolella rivihautojen osalta. Linjahautauksen toimintatapoja tarkennettiin vuoden 1927 terveydenhoitolaille, jonka myötä useiden arkkujen laskeminen samaan hautaan kiellettiin. Lakimuutoksen jälkeen haudattujen arkkujen väliin oli jätävä vähintään 30 senttimetriä vapaata tilaa. (Wirkkala 1945, 53.) Mitoituksen muuttumisen lisäksi hautausmailla oli vuodesta 1929 alkaen pystyttävä osoittamaan jokaisen haudatun vainajan paikka (Aaltonen ym. 2005, 51). Linjahautauksessa aiemmin vallinneet villit toimintatavat näkyivät hautauksen jälkeen myös maan pinnalla. Hautoja ei välttämättä merkitty millään tavalla ja jos haudalle tuotiin muistomerkki, sen sijoittumisesta oikealle kohdalle ei ollut mitään takeita (Heng 1994, 16). Linjahautoilla vallinneeseen epäjärjestykseen alettiin puuttua seurakuntien toimesta 1920-luvulta alkaen perustamalla yhtenäisiä nurmikoita ja merkitsemällä haudat keskenään samanlaisilla valkoisilla risteillä (Wirkkala 1945, 53). Tasalaatuinen ja siistitty linjahautaus on näyttänyt tietä nykyaikaisen hautausmaan kehittymiselle.

Selkeälinjaisuus ja erityisesti käytännöllisyys nousivat vähitellen hautausmaita kokonaisuutena hallitseviksi piirteiksi. Aaltosen (1992, 28) mukaan funktionalismin voittokulku hautausmailla kiteytyy vuonna 1955 julkaistuun teokseen Jumalan puistot kauniiksi. Vuosituhannen vaihdetta lähestyttäessä tätä kehitystä alettiin jo kritisoida. Kiiskinen (1992, 165) mainitsee 1980-luvun alkupuolelta hautausmaiden yksitoikkoisuuteen ja yksisuuntaisuuteen havahtuneita asiantuntijoita. Kymmenisen vuotta myöhemmin Heng suomii vallitsevaa hautausmaakulttuuria jo hyvin selkeästi ja avoimesti. Hän ei säästele sanojaan kuvatessaan uusia hautakortteleita

huonoiksi, kulttuurittomiksi, ikäviksi, yksitoikkoisiksi ja taantuneiksi. Uusista hautakortteleista kirjoittaessaan Heng esittelee kaksi pelkoaan niihin liittyen. Vanhat hautakorttelit ovat ajan myötä muuttuneet entistä paremmiksi, mutta uusien alueiden osalta Heng ei usko tällaista kehitystä tapahtuvan. Toiseksi uhkakuvaksi hän nostaa hautaustavoissa tapahtuvan muutoksen, jonka myötä laajat uudet arkkuhautaosastot saattavat jäädä käyttämättömiksi, tyhjiksi kentiksi. (Heng 1994, 19-24.)

2.1.3 Muistomerkit

Haudoilte sijoitetut muistomerkit erottavat puistomaisen hautausmaan tavallisesta puistosta ja ovat merkittävä osa hautausmaakulttuuria. Muistomerkkien tärkeyttä hautausmaan tunnelmanluojina voi testata tarkastelemalla kaupunkien keskustoista löytyviä pieniä puistoja, jotka ovat ennen toimineet hautausmaina. Vaikka puistoon olisi jätetty muutama muistomerkki kertomaan alueen aiemmasta käytöstä, ei hautausmaalle ominaisen tunnelman tavoittaminen ole mahdollista. Nämä eletystä elämästä kertovat muistomerkit ovat viimeisen 150 vuoden aikana ehtineet kokea merkittäviä muutoksia.

1800-luvun puolivälissä hautausmailla käytettiin kolmenlaisia muistomerkkejä, joita olivat graniittinen pystykivi, valurautainen muistomerkki tai kansanomainen muistomerkki. Eräänlaisena neljäntenä vaihtoehtona voidaan pitää haudan merkitsemättömyyttä, joka linjahautojen osalta oli täysin mahdollista. Tuolloin käytössä olleista muistomerkkityypeistä kansanomaiset muistomerkit olivat olleet pisimpään käytössä. Tähän ryhmään kuuluvat puiset ristit ja muistolaudat, joten niiden säilyminen näihin päiviin asti on melko epätodennäköistä. Hautausmailta löytyvät vanhimmat esimerkit ovat 1800-luvun loppupuolelta. 1900-luvun alkupuolella valkoinen puuristi oli maaseudulla käytetyin hautamuistomerkki. Kansanomaisen muistomerkkien ryhmään kuuluvat myös peltiset ja taotut hautamuistomerkit, joita esiintyy paikallisesti maaseudun hautausmailla. (Gardberg 2003, 119-122.)

Toinen koko 1800-luvun käytetty muistomerkkityyppi oli pystykivi, joka 1800-luvun loppupuolella oli jo menettänyt asemansa käytetyimpänä muistomerkkimallina. Tyyllillisesti pystykivet voidaan luokitella uusklassisiin kuuluviksi ja ne valmistettiin pääasiassa graniitista, mutta yksityiskohtiin saatettiin käyttää esimerkiksi marmorista. Tämä kivimalli siniteli hautausmailla käytettyjen muistomerkkien joukossa 1900-luvun puoliväliin asti. (Gardberg 2003, 86-88.)

Kolmas, 1830-luvulta vuosisadan vaihteeseen käytetty vaihtoehto ovat valurautaiset muistomerkit. Nämä konepajojen sivutuotteena syntyneet massatuotteet nousivat parissakymmenessä vuodessa hautausmaiden käytetyimmiksi muistomerkeiksi, mutta niiden suosio hiipui lähes yhtä nopeasti. Konepajojen esitteistä voidaan todeta, että valettujen muistomerkkien kirjo oli sekä ristien että laattojen osalta laaja. Mallistojen kalleimpia tuotteita voi löytää suurien kaupunkien hautausmailta maaseudun hautausmaiden esitellessä perustuotantoa. 1900-luvun alkupuolella valettuja muistomerk-

kejä oli vielä saatavilla, mutta niitä tuottavien konepajojen määrä romahti murto-osaan. (Gardberg 2003, 95-102.)

1900-luvun alkupuolella hautamuistomerkkien osalta ei tapahtunut uutta ja mullistavaa, mutta viimeistään vuosisadan puolivälissä uuden hautamuistomerkkityypin saapuminen oli ilmeistä. Seurakuntien säätämän ohjeistuksen avulla suorakaiteen muotoiset hautakivet, tuttavalliselta nimeltään ”matkalaukkukivet”, syrjäyttivät kaikki aiemmat muistomerkkimallit (Gardberg 2003, 129; Kiiskinen 1992, 165). Gardberg (2003, 129) pitää uuden kivimallin sijoittumista vanhojen mallien joukkoon onnistuneena ratkaisuna, mutta Kiiskisen (1992,165) tavoin hän tyrmää uudet hautaosastot, joille ”matkalaukkukivet” on sijoitettu tylsiin riveihin vieretysten. Vuosituhannen vaihteessa uudet muistomerkkimallit ovat kyseenalaistaneet suorakaiteen yksinvaltiuden (Gardberg 2003, 130) ja tätä opinnäytetyötä kirjoittaessa monimuotoiset vanhasta tai uudesta ajattelusta ammentavat hautamuistomerkit ovat jo arkipäivää.

Hautamuistomerkin muoto ja materiaali kertovat oman tarinansa haudatuista ja ajasta, mutta tärkeimmät ja mielenkiintoisimmat viestit on kirjoitettu tai kaiverrettu muistomerkin pintaan. Tästä syystä ihmettelen Hengin (1994, 25) näkemystä, jonka mukaan hautamuistomerkkiin kirjoitetun tiedon häviäminen näkyvistä on hyväksyttävää ja hautausmaan luonteeseen sopivaa. Muutama anonymi muistomerkki tuhansien joukossa on merkityksetöntä, mutta jos hautausmaalla on paljon nimettömiä muistomerkkejä, muuttaa se uskoakseni hautausmaan ihmettelyn ja hämmästelyn tyyssijaksi. Hautausmaan kuuluu haastaa kulkija miettimään ja pohtimaan, mutta epätietoisuudesta johtuva utelias hämmästely on mielestäni askel väärään suuntaan.

Hautamuistomerkkeihin kirjatuissa tiedoissa ja teksteissä tapahtui merkittäviä muutoksia noin 50 vuoden ajanjaksolla 1800-luvun loppupuolelta alkaen. 1800-luvulla hautakivien tekstit olivat pääasiassa ruotsinkielisiä ja vasta aivan 1800-luvun lopulla suomenkielisten tekstien osuus alkoi kasvaa. Kansanomaisissa puisissa muistomerkeissä suomenkielen osuus on voinut olla huomattavasti suurempi, mutta niitä ei ole säilynyt nykypäiviin asti tutkittaviksi. Käytetyn kielen muuttumisen lisäksi 1800-luvun lopun muistomerkkejä leimaa erilaisten arvonimien, alempien yhteiskuntaluokkien tapauksessa ammattien, kirjaaminen muistomerkkeihin. Arvonimien esittämisestä ei muodostunut pitkäaikaista tapaa, sillä heti 1900-luvun alkaessa tavasta luovuttiin vähitellen. 1920-luvulla oli jo täysin luontevaa, että muistomerkissä oli ainoastaan sukunimi, jonka alle lisättiin haudattujen etunimet. (Gardberg 2003, 126-129.)

Vanhoista hautausmaista puhuttaessa ajatuksiin saattaa ilmestyä kuva hieman epäsäännöllisestä hautaosastosta, jonka hiekkapintaiset haudat on rajattu reunakivin. Mielikuva ei ole totuudenmukainen, sillä reunakivet saapuivat suomalaisille hautausmailla Saksasta aikaisintaan 1800-luvun lopulla (Gardberg 2003, 82; Wirkkala 1945, 51). Tuohon aikaan hautausmailla saattoi laiduntaa eläimiä, joten hoidettujen hautojen suojaksi oli pystytettävä aitoja, joiden materiaalina oli puu tai valurauta. Aitojen sokkelina käytettyjä kiviä voidaan pitää yhtenä reunakivimuodin lähtökohta-

na. Reunakivien edut tulevat parhaiten esiin kaltevassa maastossa, jossa niillä voidaan tasata korkeuseroja ja pitää haudan pintamateriaalit paikallaan. (Wirkkala 1945, 49-51.) Hautausmaille saapuneen funktionalismin myötä reunakivien käyttö kyseenalaistettiin ja jo 1950-luvulla haudoille asennettuja reunakiviä poistettiin yhtenäisten nurmikoiden perustamisen tieltä (Aaltonen 1992, 28). Reunakivet olivat siis melko lyhyen ajan vaikuttanut käytäntö hautausmailla, mutta vielä tänäkin päivänä reunakiviin liittyvät mielipiteet ja näkemykset saattavat herättää tunteikkaita kannanottoja.

2.2 Hautausoimea sitovat asiakirjat

Hautausoimi on monilta osin hyvin tarkasti säädelty työala. Hautausmailla tapahtuvaa toimintaa ohjataan seurakuntien ulkopuolelta eduskunnan asettamilla laeilla sekä lakien oikeuttamilla asetuksenantovaltuuksilla. Toisaalta hautausmaata hallinnoiva seurakunta rajaa annettujen säädöksiensä puitteissa omilla asiakirjoillaan hautausmaiden toimintaa. Hautausoimea vähemmän tuntevan voi olla vaikeaa saada selkeää kokonaiskuvaa työalasta, sillä säädöksiin joutuu tutustumaan useammasta eri lähteestä. Tämä alaotsikko esittelee asiakirjat, joihin hautausmaalla työskentelevän on tutustuttava.

2.2.1 Hautausoimea koskevat säädökset

Hautausoimilaki takaa vainajille tasapuolisen ja arvokkaan kohtelun uskontokunnasta riippumatta. Laki velvoittaa noudattamaan haudattavan eläessään esittämiä näkemyksiä ja toiveita siinä määrin, kun se hautausoimen säädösten ja käytäntöjen mukaan on mahdollista. (Aaltonen ym. 2006, 196; Kirkkohallituksen yleiskirje 2003, 1.) Nimestään ja laaja-alaisesta sisällöstään huolimatta hautausoimilaki ei käsittele kaikkia hautaamiseen ja hautausmaihin liittyviä asioita, joten tiettyihin hautausoimea koskeviin asioihin vastaukset on haettava muista laeista ja asetuksista (Aaltonen ym. 2006, 195). Voimaan astuessaan hautausoimilaki esitteli uudenlaisen tunnustuksettoman hautausalueen, joita seurakunnat velvoitettiin perustamaan vuoteen 2007 mennessä (HautausoimiL 8:28 §). 2003 kumotussa vuoden 1922 uskonnonvapauslaissa (1:10 §) käsiteltiin evankelisluterilaiseen kirkkoon kuulumattomien hautausta, mutta tämä aihepiiri siirtyi laaja-alaisemmin käsiteltynä 1.1.2004 voimaantulleeseen hautausoimilakiin (Aaltonen ym. 2006, 195; UVapL 4:31 §).

Eduskunnan hyväksymä ja kirkolliskokouksen ehdottama kirkkolaki käsittelee kirkon, hiippakuntien ja seurakuntien hallintoa ja päätöksentekoa sekä kirkon palveluksessa työskentelyyn liittyviä asioita työsuhdemuodoista kurinpitotoimiin. Kirkkolaki on jaoteltu seitsemään osaan, joista seurakunnan hallintoa käsittelevän kolmannen osan 17. luku on omistettu hautausoimelle. Hautausmaiden asioita käsittelevä luku keskittyy vahvasti yksittäistä hautausmaata koskeviin asioihin, mutta omat pykälänsä ovat saaneet myös hautausoimen ohjesääntö sekä hautausmaakaava ja hautausmaan käyttösuunnitelma, joiden hyväksymisestä säädetään kirkkolaisissa (17:7-8 §).

Kirkkolain (2:1 §) määrittämisen mukaan kirkolliskokouksen antaman kirkkojärjestyksen sisältöön kuuluvat hallinnolliset asiat sekä kirkon toiminnan ohjaaminen. Kirkkojärjestys koostuu seitsemästä osasta, joista neljäs osan 17. luku käsittelee hautausmaahan asioita keskittyen hautausmaahan kokonaisuuksina. Kirkkojärjestyksen hautausmaahan siunaamiseen liittyvät määräykset löytyvät kirkon pyhiä toimituksia käsittelevästä toisesta luvusta.

Terveysturvallisuuslaki antaa kunnan terveysturvallisuudelle työkalut hautausmaahan mahdollisesti aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisyyn sekä rajoitetun asetuksenantovaltuudet valtioneuvostolle (TerveysturvallisuusL 9:42-43 §). Annettuja valtuuksia on hyödynnetty, sillä terveysturvallisuusasetuksesta löytyy jonkin verran hautausmaahan koskevia säädöksiä, jotka liittyvät pääosin arkkuhautaukseen ja ruumiin käsittelyyn. Arkkuhautauksen 150 senttimetrin vähimmäissyvyys ja arkkuhautausajan vähintään 15 vuoden koskemattomuusaika on kirjattu terveysturvallisuusasetukseen (7:40 §).

Edellä mainittujen säädösten lisäksi hautausmaahan tai hautausmaahan liittyviä mainintoja löytyy ympäristönsuojelulaista (86/2000) ja ympäristönsuojelulainasetuksesta (169/2000), maankäyttö- ja rakennuslaista (132/1999) sekä rikoslain (39/1889, muut. 563/1998) (Aaltonen ym. 2006, 195).

2.2.2 Paikalliset säännökset ja ohjeistus

Kirkkolain ja -järjestykseen perustuen seurakunnalla on oltava hautausmaahan ohjesääntö, hautausmaakaavat ja hautausmaiden käyttösuunnitelmat sekä hautakartat. Hautausmaakaava havainnollistaa hautausmaahan toteutusta ja toimintaa niiltä osin, kuin se kartan keinoin on mahdollista. Hautausmaakaava on sisällöltään yleissuunnitelmaa laajempi, sillä siinä tulee samalla esittää hautausmaahan kuivatus- ja vesihuoltosuunnitelma. Hautausmaakaavassa ei esitetä yksittäisiä hautoja tai edes hautarivejä, sillä ne on esitettävä erillisessä hautakartassa. Säädökset eivät vaadi hautakarttojen hyväksyttämistä, mutta hautausmaakaava on hyväksyttävä kirkkovaltuustossa, jonka jälkeen se alistetaan hiippakunnan tuomiokapitulin vahvistettavaksi. (KJ 17:6 §; KL 17:8 §.)

Säädökset antavat hautausmaahan käyttösuunnitelman toteutukseen hieman vapaammat kädet kuin hautausmaakaavan tekoon. Kirkkojärjestyksen (17:6 §) mukaan käyttösuunnitelma on hautausmaakaavaa tukeva asiakirja, sillä sen tehtävänä on selittää kaikki ne asiat, jotka eivät käy kartasta ilmi. Tarkemmin mainittua käyttösuunnitelman sisältöä ovat hautausmaahan ja osastojen käyttöönottojärjestyksen rajaus sekä mahdolliset huomiot hautausmaahan eri osien luonteesta tai käyttörajoituksista (KJ 17:6 §). Osastojen ominaispiirteisiin liittyen käyttösuunnitelmaan voidaan ottaa mukaan hautausmaamerkkejä koskeva ohjeistus (Aaltonen ym. 2006, 168-169). Käyttösuunnitelman hyväksyttäminen ja vahvistaminen tapahtuu kirkkovaltuuston ja tuomiokapitulin kautta hautausmaakaavan menettelyä vastaavalla tavalla (KL 17:8 §).

Useampia hautausmaita hallinnoivalla seurakunnalla tai seurakuntayhtymällä on oltava hautausmaakaava ja hautausmaan käyttösuunnitelma jokaiselle hautausmaalle, mutta hautaustoimen ohjesäännössä linjataan kootusti useampien hautausmaiden toimintaa. Kirkkolain mukaan hautaustoimen ohjesäännöstä on löydettävä ”toimeenpanoa ja menettelyä koskevat määräykset haudoista, hautakirjanpidosta, haudan hoidolle asetetuista vaatimuksista ja hautamuistomerkkien hyväksymisestä sekä hautausmaalla noudatettavasta järjestyksestä.” Hautausmaakaavan ja hautausmaan käyttösuunnitelman tavoin hautaustoimen ohjesääntö hyväksytään kirkkovaltuustossa ja vahvistetaan tuomiokapitulissa. (KL 17:7 §.)

Lakisääteisesti seurakunnalla on oltava tehtynä alaotsikossa mainitut asiakirjat, mutta niiden lisäksi seurakunnalla voi olla muitakin hautausmaalla toimimista helpottavia tai selkeyttäviä ohjeistuksia. Esimerkiksi käyttösuunnitelman yhteydessä mainitut hautamuistomerkki-ohjeet voivat olla erillinen kokonaisuutensa. Tällaista erillistä asiakirjaa noudatetaan ohjeellisenä (Aaltonen ym. 2006, 169).

2.3 Vihdin hautausmaa

Tämän työn toimeksiantaja on Vihdin seurakunta, joka edustaa Suomen evankelisluterilaista kirkkoa Vihdin kunnan alueella läntisellä Uudellamaalla. Kunnassa on asukkaita noin 28 500, joista seurakunnan jäseniä on noin 22 000. Seurakunnan hallintoon kuuluu 8+1 -jäseninen kirkkoneuvosto sekä 33 -jäseninen kirkkovaltuusto. Vakituksia työntekijöitä Vihdin seurakunnalla on 78.

Vihdin hautausmaa on Vanhalan kylässä sijaitsevan hautausmaan virallinen nimi, mutta vihtiläisten puheessa sitä kutsutaan tavallisesti muilla nimillä. Näitä vanhoja, joskus virallisestikin käytettyjä nimiä ovat Uusi hautausmaa eli Vihdin uusi hautausmaa, Irjalan hautausmaa, Irjalannummi ja Siunauskappelin hautausmaa.

2.3.1 Hautausmaan perustaminen

Vihdin seurakunnalla on reilun 500-vuotisen historiansa aikana ollut käytössä neljä hautausmaata, joista tänä päivänä on edelleen käytössä kolme. Seurakunnan ensimmäinen hautausmaa sijaitsi Pyhän Birgitan kirkon ympärillä, mutta vuonna 1793 päättyneestä hautaustoiminnasta ei ole enää nähtävissä minkäänlaisia merkkejä suojeltujen kirkonraunioiden läheisyydessä. Käytössä oleviin hautausmaihin kuuluvat vanhimpana Hartanmäen kirkkomaa sekä nuorimpana 50-luvulla perustettu Vihtijärven hautausmaa. (Degerman 2006, 162-163.) Ensimmäiset maininnat hautausmaista toiseksi nuorimman, Vihdin hautausmaan perustamisesta ovat vuodelta 1885, jolloin Ylitalon ja Juotilan tiloilta hankittiin hautaukseen sopivaa maata Vanhalan kylästä (Malmgrén, kauppakirja 1885). Ensimmäiset hautaukset Vihdin hautausmaalle on tehty vuonna 1890.

Alkuperäinen Vihdin hautausmaa, joka nykyisin tunnetaan hautausmaan vanhana alueena, oli kooltaan kaksi ja puoli hehtaaria ja se oli jaettu kuu-

teen yksityisten sukuhautojen osastoon sekä linjahautoille varattuun alueeseen. 20 vuotta hautausmaan käyttöönoton jälkeen tehdystä kartasta käy ilmi, että uusien sukuhautojen käyttöönotossa ei noudatettu minkäänlaista järjestystä. Paulus Kanteleen vuonna 1911 piirtämä kartta Vihdin seurakunnan hautausmaasta esittää käytetyiksi merkittyjen hautapaikkojen keskittyvän pääosin osastoja rajaavien käytävien varteen sekä hautausmaan keskellä sijaitsevan risteuksen ympärille. Hautoja kaivettaessa on ensisijaisesti käytetty kirkkotiestä määräytyvää hautaussuuntaa, mutta muutamissa poikkeustapauksissa haudat on kaivettu järjestyksen rikkovasti itälänsisuuntaisesti.

Toinen hautausmaan alkuperäistä aluetta esittävä kartta kertoo hautausmaan tilanteesta hieman ennen talvisodan puhkeamista. Tarkasti ottaen tämä Ilmari Wirkkalan laatima kartta on suunnitelma, mutta siitä huolimatta se kertoo mielenkiintoisia asioita hautausmaan kehityksestä vuoden 1911 jälkeen. Vuoden 1938 suunnitelmassa esitetään ensimmäisen kerran hautausmaan vanhan alueen osastonumerointi, joka on edelleen käytössä. Suunnitelmasta voidaan myös todeta sukuhautojen kasvanut tilantarve, sillä linjahautoille varattu alue on kaventunut yksityisten sukuhautojen levittäytyttyä kohti pohjoista. Karttaan merkityn puuston suuri määrä kertoo hautausmaan olleen jo tuolloin puistomainen alue. Tätä vaikutelmaa Wirkkala halusi oletettavasti parantaa suunnitelmassa esitetyin puiden ja pensaiden lisäämistä. Hautausmaan nykyilmeestä poiketen vuonna 1938 huomattava osa puustosta koostui kuusista. Hautausmaata nykypäivänä tarkastellessa on ilmeistä, että Wirkkalan istutussuunnitelmia ei koskaan toteutettu.

Varhaisin maininta Vihdin hautausmaan laajentamisesta on vuodelta 1929, jolloin sukuhautoille varatut alueet olivat täyttymässä. Tuolloin uusille linjahautoille todettiin olevan tilaa vielä vuosikausiksi. (Kirkkohallintokunnan pöytäkirja 1929.) Wirkkalan suunnitelmassa nähtävä linjahauta-alueen pienentyminen on olettaakseni ratkaisu, jolla 30-luvulla varmistettiin uusien sukuhautojen saatavuus. Varsinaisia laajennuksia ei tehty Vihdin hautausmaalle ennen vuotta 1955, sillä talvi- ja jatkosodan myötä hautaustoiminta siirtyi takaisin 50 vuotta käyttämättömänä olleelle Hartanmäen kirkkomaalle. Tästä johtuen sotavuodet näkyvät Vihdin hautausmaalla ainoastaan satunnaisissa hautamuistomerkeissä. Vihdin hautausmaalle on laskettu sukuhautoihin kymmenen sankarivainajaa, siinä missä Hartanmäen kirkkomaalle on haudattu 230 sankarivainajaa (Hautakirjanpito 2012). Sotavuosien jälkeen Vihdin hautausmaalle haudatuille sotaveteraaneille ei ole omistettu erillisiä hautaosastoja, joten tästäkin syystä hautamuistomerkkien sodasta kertovat merkit jakautuvat tasaisesti eri puolille hautausmaata.

2.3.2 Hautausmaa 1950-luvulta lähtien

50-luvun alkupuolella seurakunta neuvotteli maanomistajien kanssa Vihdin hautausmaan laajentamisesta, mutta yhteisymmärrystä korvausten suuruudesta ei tuolloin saavutettu (Printz, tiedonanto 19.9.1951). Kaupanteon hankaluus johti vuonna 1955 pakkolunastusmenettelyyn, jolla hautausmaata laajennettiin neljän tilan maista yhteensä noin kolmella ja puolella

hehtaarilla (Pakkolunastuslautakunnan pöytäkirja 1955). Laajennussuunnitelmien teko aloitettiin pakkolunastuksen astuttua voimaan vuoden 1956 alusta. Ola Mannström piirsi vuosien 1956-1960 aikana kaikki pakkolunastetut alueet kattavan hautausmaasuunnitelman, joka perusteellisista ja tarkoista suunnitelmista huolimatta jätettiin jostain syystä toteuttamatta. Mikael Nordenswanin suunnittelema Vihdin hautausmaan siunauskappeli valmistui vanhan alueen itäpuolelta lunastetuille maille vuonna 1958 (Nieminen 2006, 212). Hautausmaan laajentumista odotettiin 60-luvun puoleenväliin asti. Veikko Räsänen piirustukset ensimmäisestä käyttöön-otetusta laajennusosastosta ovat vuodelta 1966 ja ensimmäinen hautauskyseiselle osastolle 11 tehtiin vuonna 1967.

Seuraavat kirjalliset maininnat hautausmaan kehittymisestä ovat vuodelta 1978. 70-luvun alkupuolelta löytyy ainoastaan yksi suunnitelma, jossa kuvataan hautauskapasiteetiltään hautausmaan suurin yksittäinen osasto 12A-I, joka otettiin käyttöön vuonna 1975. Osaston suunnitelman on tehnyt Taina Mäenpää-Gustavsen 1973. 70-luvun lopun asiakirjoista päätellen uskon, että Vihdin hautausmaa on ollut 30 vuotta sitten historiansa kriittisimmässä käännepisteessä. Tuolloin seurakunta pyrki kehittämään hautausmaata entistä toimivammaksi yksiköksi, joka pystyisi palvelemaan kasvavan Vihdin kunnan asukkaita pitkälle tulevaisuuteen. Seurakunnan päättäjät joutuivat tekemään töitä tavoitteidensa saavuttamiseksi, sillä Vihdin hautausmaan kehittämistä vastustettiin huomattavasti.

70-luvun lopun suuret kehityshankkeet Vihdin hautausmaalla olivat huoltorakennuksen ja vahtimestarin asunnon rakentaminen sekä hautausmaan laajentaminen. Vuoden 1955 pakkolunastuksella hankituista maista nykyisin yläosastoina tunnettu alue oli tuolloin vielä käyttämättä. Uusien hautausmaan henkilöstöä palvelevien rakennusten paikaksi seurakunta kaavaili hautausmaan koillispuolen alueita. Varsinaista hautausmaan laajennusta kaavailtiin Kartanontien itäpuolelle. Sekä rakennusmaaksi että hautausmaaksi suunnitellut alueet kuuluivat Ylitalon tilaan. Maanomistajien ja seurakunnan välistä neuvottelukirjeenvaihtoa on säilynyt huomattava määrä. Seurakunnalle osoitetuista kirjelmistä on aistittavissa seuraavanlaisia viitteitä Vihdissä vallinneesta ilmapiiristä: ”Vihdissä on kolme kaunista kappelia. Ehdotan siis kunnioittavasti, että seurakunta ottaisi uudelleen harkittavaksi muutkin vaihtoehdot. Matkat pitäjän etäisiltä osilta Vihdin hautausmaalle ovat pitkät omaisten kulkea.” (Perttunen, tiedonanto 14.12.1978.) Ponnistelut lisämaan hankkimiseksi saatiin lopulta seurakunnan toivomaan päätökseen 19.5.1980 allekirjoitetun kauppakirjan kasvatettua Vihdin hautausmaata viidellä ja puolella hehtaarilla.

Huoltorakennuksen osalta seurakunnan tavoitteet jäivät saavuttamatta. Ensimmäiset suunnitelmat konehallin ja työntekijöiden sosiaaliset tilat käsittävistä rakennuksesta tehtiin jo vuonna 1978, mutta työtä ei päästy koskaan aloittamaan Vihdin kunnan päättäjien ja viranhaltijoiden vastustuksesta johtuen. Vihdin kunnan kaavoituspäällikkö ja rakennustarkastaja totesivat antamassaan lausunnossa seurakunnan suunnitelmien toteutuessaan häiritsevän merkittävästi hautausmaan maisemaa (Raivola & Saarikko, lausunto 15.3.1979). Kuukautta myöhemmin kunnanhallituksen käsitte-lyyn edennyt kaavoituslautakunnan esitys hautausmaan huoltorakennuk-

sesta kertoo varsinaisista syistä seurakunnan kohtaamien hankaluuksien takana:

Asiaan liittyvänä, joskaan ei kirkkoneuvoston tiedustelun kohteena olevana seikkana, voidaan todeta, että Irjalan hautausmaa-alue sijaitsee Vihdin yhdyskuntarakenteen ja liikenneyhteyksien kannalta varsin epädullisesti ajatellen hautausmaa-alueen merkitystä esim. uusien kuntalaisten kotiseututunteen kehittymisen kannalta. Yleiskaavatyön yhteydessä tullaan tutkimaan sopivampaa hautausmaa-alueita, joka paremmin liittyisi oleviin liikenneyhteyksiin. Kaavoituslautakunnan käsityksen mukaan ei Irjalan alueelle tulisi seurakuntien toimesta suorittaa enempää investointeja kuin lyhyen tähtäyksen välttämättömät tarpeet edellyttävät.

(Kunnanhallituksen kokouspöytäkirja 23.4.1979.)

Vihdin seurakunnan vuonna 1980 tekemät maa-alueiden ostot kertovat nähdäkseni siitä, että kaavoituspäällikkö Antero Raivolan suunnitelmat uuden hautausmaan perustamisesta eivät saaneet riittävää kannatusta. Huoltorakennusta koskeneen kädenväännön seurauksena Vihdin hautausmaa jäi ilman huoltorakennusta ja sijoituspaikaksi kaavailtu alue jäi joutomaaksi, jota se on edelleen tänäkin päivänä. Hautausmaan työntekijöiden kaipaama huoltorakennus toteutettiin lopulta alkuperäisiä suunnitelmia pienempänä Nurmiahon talon pihapiiriin hautausmaan eteläpuolelle vuonna 1984 ja 90-luvun alussa osastoihin 3, 11 ja 20 rajautuvalle alueelle rakennettiin erillinen konesuoja huoltoalueineen (Juusonen, henkilökohtainen tiedonanto 29.11.2012).

Wirkkalan piirtämää vuoden 1938 hautausmaakarttaa seuraava käytössä olevan hautausmaan esittelevä kartta on vuodelta 1980. Suunnittelutoimisto Taina Mäenpää-Gustavsenin tekemän uusien yläosastojen hautausmaasuunnitelman lisäksi piirustus kattaa kaikki aiemmin toteutuneet hautausosastot ja niihin liittyvät alueet. Tämä 22.4.1980 päivätty koko hautausmaan esittelevä suunnitelma on 12.6.1980 vahvistettu Helsingin hiippakunnan tuomiokapitulissa Vihdin hautausmaan hautausmaakaavaksi. Samassa yhteydessä tuomiokapituli vahvisti saman suunnittelutoimiston laatiman Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman. (Nikolainen, saate 12.6.1980.) Nämä vuoden 1980 asiakirjat ovat edelleen voimassaolevia, joista toisen tämän opinnäytetyön myötä valmistuva käyttösuunnitelma tulee korvaamaan.

Hautausmaan yläosastot otettiin käyttöön vuodesta 1982 alkaen ja niiden tarjoamat hautapaikat riittivät seuraavaksi kymmeneksi vuodeksi. Seurakunnan vuonna 1980 hankkimien uusien maa-alueiden hautausmaasuunnitelu tehtiin vuosina 1984-85 ja 1988 maisema-arkkitehti Leena Iisakkilan toimesta (Iisakkila, käyttösuunnitelma 2.9.1988). Suunnitelmien mukaiset rakennustyöt aloitettiin alueella jo 80-luvun lopulla, vaikka varsinainen vahvistus hautausmaan laajentumisesta saatiin Opetusministeriöstä vasta alkuvuodesta 1990. Uuden puolen laajennusosa vihittiin hautausmaaksi vuonna 1991, mutta ensimmäiset hautaukset suoritettiin vasta vuonna 1992. (Juusonen 2012; Opetusministeriön päätös 22.2.1990.) Vuoteen 2012 mennessä uudelle puolelle suunnitelluista 22 osastosta on otettu käyttöön

seitsemän, joten olettaakseni hautausmaan laajentamiseen ei seurakunnalla ole minkäänlaista tarvetta tällä vuosisadalla.

2.3.3 Hautausmaa 2000-luvulla

Hautaustoimilain (2:5 §) mukaan seurakuntien on erikseen pyydettyessä tarjottava hautapaikka tunnustuksettomalta hauta-alueelta. Laki ei edellytä tunnustuksettomien hauta-alueiden perustamista jokaiselle hautausmaalle, joten joissain tapauksissa useammat seurakunnat ovat yhteisesti perustaneet kyseisen hauta-alueen valitsemalleen hautausmaalle. Vihdissä lain vaatimus päätettiin täyttää perustamalla oma tunnustukseton hauta-alue Vihdin hautausmaan eteläkulmaan. Vuonna 2007 rakennettu viitisenkymmentä arkkuhautapaikkaa sisältävä osasto otettiin käyttöön vuonna 2009, jonka jälkeen osastolle ei ole tehty muita hautauksia.

Tuhkahautauksen yleistyminen 2000-luvulla johti erillisen tuhkahauta-alueen suunnitteluun ja perustamiseen Vihdin hautausmaalle. Arkkitehti Päivi Svahn-Jokisen ja seurakuntapuutarhuri Raimo Juusosen yhteistyössä suunnittelema Kanervamäen uurnalehto sijaitsee siunauskappelin vieressä alueella, jonne maanpintaan nousevasta kalliosta johtuen arkkuhautaus ei ole ollut mahdollista. Kallion kupeessa on aikanaan ollut Kanervamäen talo, jonka nimi on tuhkahautauksen myötä otettu uudelleen käyttöön. Kanervamäen uurnalehdon rakennustyöt teki Hämeen Viherpojat Oy kesällä 2007 ja jo saman vuoden syksyllä suoritettiin ensimmäiset uurnahautaukset. Alueella on mahdollista tehdä tuhkahautauksia yksityisiin uurnahautoihin sekä yhteismuistomerkein varustettuihin muistolehtoon ja sirottelu-alueelle. (Juusonen 2012.)

Tänä päivänä Vihdissä tapahtuva vainajien siunaus- ja hautaustoiminta on keskittynyt vahvasti Vihdin hautausmaalle, joka toimii Vihdin seurakunnan hautaustoimen työalan tukikohtana ja pääasiallisena työllistäjänä. Hautausmaalle haudattujen vainajien tarkkaa määrää ei ole tiedossa 1900-luvun alun epätarkasta hautakirjanpidosta johtuen, mutta rekisteriin kirjatut vainajat Vihdin hautausmaalla lepää 9 264. Hautausmaan kokonaiskapasiteetti käytössä olevat ja valmiiksi rakennetut vapaat hautaosastot huomioiden on 13 710 hautasijaa. Vihdin hautausmaahan kuuluu Kartanontien molemmin puolin yhteensä 14 hehtaaria maata, josta rakennettujen hautaosastojen osuus on viisi ja puoli hehtaaria.

Hautaustoimi työllistää 24 ihmistä, joiden yhteenlaskettu työpanos on reilut kahdeksan henkilötyövuotta. Henkilöstöstä neljä on vakituisia, kausityöntekijöitä on kahdeksan ja kesätyöntekijöitä 14. Vuoden 2011 tilastojen mukaan Vihdin seurakunnan hautausmailla suoritettiin 181 hautausta, joista Vihdin hautausmaan osuus oli 171. Tuhkahautauksien osuus hautauksien kokonaismäärästä oli 49 prosenttia. Vihdin kokoisessa kunnassa hautauksia on tavallisesti enemmän, joten Vihdin keskimääräistä alhaisempi hautausten määrä kertoo kunnan ikärakenteessa nuorten suuresta osuudesta. Hautausten ja hautausmaan yleishoidon lisäksi hautaustoimen tehtäviin kuuluu haudoille tilatut haudanhoidot, joita vuonna 2011 oli yhteensä 880 kappaletta. (Vuosikertomus 2011 2012; Hautaustoimen vuosikertomus 2012.)

3 KÄYTTÖSUUNNITELMAT MUISSA SEURAKUNNISSA

3.1 Käyttösuunnitelmien hankinta

Prosessi Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman laatimiseksi aloitettiin hankkimalla muiden hautausmaiden käyttösuunnitelmia tutkittaviksi ja vertailtaviksi. Alkuperäisenä tavoitteena oli hankkia käyttösuunnitelmia hautausmailta, jotka sijaitsevat lähellä Vihtiä ja ovat kooltaan sekä iältään vastaavia kuin Vihdin hautausmaa. Käytännössä rajauksena toimi enintään sadan kilometrin etäisyys, hautausmaan kokona kymmenen hehtaarin pinta-ala ja hautausmaan ikänä noin sadan vuoden käyttöaika.

Käyttösuunnitelmia tiedusteltiin yhdeksästä seurakunnasta tai seurakuntayhtymästä, joiden hallinnassa on yhteensä 47 hautausmaata. Asiakirjojen saaminen tutkittavaksi osoittautui odotettua hankalammaksi. Hyvin nopeasti kävi selväksi, että asetettuja esimerkkikohteiden rajoituksia oli lavennettava. Vaatimus hautausmaan sadan vuoden iästä jätettiin pois, mutta pinta-alan rajaus noin kymmeneen hehtaariin pidettiin ennallaan.

Rajaukseen sopivien hautausmaiden käyttösuunnitelmia tiedusteltiin puhelimitse hautausoimesta vastaavilta viranhaltijoilta. Perustelut käyttösuunnitelman lähettämättömyyteen olivat kahdenlaisia. Selkein syy kieltäytymiseen oli käyttösuunnitelman puuttuminen hautausmaalta. Toinen hieman vähemmän käytetty perustelu oli, että hautausmaan käyttösuunnitelma oli vanha ja kaipasi päivitystä, jonka vuoksi sitä ei haluttu luovuttaa tutkittavaksi.

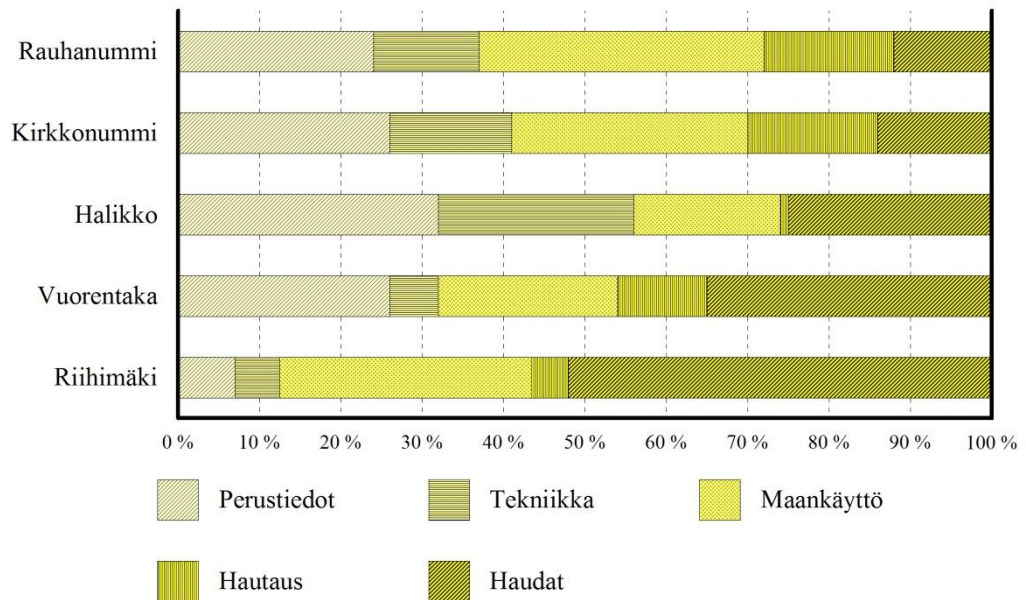
Yhteydenottojen tuloksena saatiin tutkittavaksi kolme käyttösuunnitelmaa: Riihimäen, Hämeenlinnan Vuorentaan ja Halikon hautausmaan käyttösuunnitelmat. Vihdin seurakunnan hautausoimella oli ennestään käytettävissä Kirkkonummen hautausmaan käyttösuunnitelma, joka otettiin mukaan tarkasteltavien asiakirjojen joukkoon. Seuraavissa vaiheissa mukana oleva Hyvinkään Rauhanummen hautausmaan käyttösuunnitelma saatiin käyttöön vasta prosessin myöhemmässä vaiheessa.

3.2 Käyttösuunnitelmiin tutustuminen

Käyttösuunnitelmien keskinäisen vertailun helpottamiseksi kirjattiin käsiteltyjen aiheiden prosentuaaliset osuudet mittaamalla jokaisesta aiheesta tuotetun tekstin määrä ja luokittelemalla aiheet viiteen kategoriaan (Liite 2). Käyttösuunnitelmista löytyvät viisi luokiteltua aihealuetta ovat hautausmaan perustiedot, tekniikka, maankäyttö, hautaus ja haudat. Käyttösuunnitelmien vertailussa keskityttiin näihin aihealueisiin, sillä yksittäisten aiheiden keskinäinen vertailu ainutlaatuisia hautausmaita tarkasteltaessa ei olisi antanut riittävän laajaa näkökulmaa aiheeseen.

Eri seurakuntien käyttösuunnitelmissa käsitellään pitkälti samoja asioita, mutta painotukset eri asiakokonaisuuksien välillä saattavat erota merkittävästi (Kuvio 1). Halikon hautausmaan käyttösuunnitelmasta yli puolet puoleutuu hautausmaan perustietoihin ja tekniikkaan, kun Riihimäellä vastaa-

van asiakokonaisuuden osuus jää 12 prosenttiin. Riihimäen hautausmaan käyttösuunnitelmassa korostuu hautoihin keskittyvä osio, joka kattaa yli puolet käyttösuunnitelmasta. Hautojen osalta pienin osuus löytyy Kirkkonummen hautausmaan käyttösuunnitelmasta, jossa jäädään 14:sta prosenttiin.

Kuvio 1. Yhteenveto käyttösuunnitelmien sisältövertailusta

Käyttösuunnitelmia ja niistä tehtyä sisältövertailua tarkemmin tutkiessani tein oletuksia siitä, mistä käyttösuunnitelman painopiste kertoo. Perustietojen korostunut osuus on nähdäkseni merkki siitä, että käyttösuunnitelman laatija ei työskentele vakituisena hautaus-toimessa. Epäselvyys käyttösuunnitelman tarkoituksesta on toinen mahdollinen syy perustietojen korostuneeseen osuuteen.

Hautausmaan tekniikan hallitseva rooli käyttösuunnitelmassa viestii olettaakseni hautausmaan suunnittelijan osuudesta käyttösuunnitelman tekoon. Suunnittelijalla on tiedossaan yksityiskohdat teknisistä ratkaisuista, joten hän pystyy tuottamaan enemmän sanallista tietoa tästä aihealueesta. Teknisten ratkaisujen tarkka läpikäynti voi kertoa myös siitä, että käyttösuunnitelma on tehty ensisijaisesti hautaus-toimen työntekijöille tai seurakunnan päättäjille.

Maankäyttöä käsittelevän aihealueen suuri osuus kertoo nähdäkseni siitä, että hautausmaata on laajennettu useampaan otteeseen. Tyyliiltään ja toimintatavoiltaan erilaiset hautaosastot kasvattavat kirjattavan materiaalin määrää. Jos käyttösuunnitelmasta on pyritty tekemään pitkäikäinen, se uskoakseni vaatii erityistä tarkkuutta maankäytön aihepiirissä. Yksityiskohtaisesti läpikäyty hautausmaan maankäyttö on myös tulkittavissa hautaus-toimen henkilökunnan työn tukemiseksi, sillä maankäyttöä koskevat ristiriidat ovat uskoakseni hankalimpia omaisten ja hautaus-toimen työntekijöiden välisiä erimielisyyksiä.

Erityisesti hautaus, mutta myös hautoja käsittelevä aihepiiri sisältää suuren riskin hautausmaan käyttösuunnitelman ja hautaus-toimen ohjesäännön päällekkäisyyksistä. Hautaukseen liittyvät asiat olisi mielestäni johdonmukaisempaa käsitellä hautaus-toimen ohjesäännössä. Hautaan liittyviä asioita voidaan käsitellä sujuvasti useammassa asiakirjassa, mikä aiheuttaa riskin asioiden toistamisesta. Hautaa koskevien tietojen suuri määrä on tulkittavissa kahdella tavalla. Käyttösuunnitelma on ensisijaisesti suunnattu omaisille tai sitten käyttösuunnitelma on tehty tukemaan hautaus-toimen työntekijöitä. Nämä eivät ole toisensa poissulkevia näkökulmia, mutta yksittäisessä käyttösuunnitelmassa uskoisin linjauksen painottuvan vain toiseen vaihtoehtoon.

3.3 Teemahaastattelun teko

Tutustuttuani käyttösuunnitelmien sisältöön ja kirjattuani oletukseni käyttösuunnitelmiin liittyen aloin hahmotella runkoa aihepiiriä selventävälle teemahaastattelulle. Tarkasteltavana olleiden käyttösuunnitelmien erilaiset toteutustavat saivat minut pohtimaan, kenelle hautausmaan käyttösuunnitelma on tehty? Tieto siitä, kuka käyttösuunnitelmaa lukee, määrittelee mielestäni suurelta osin sen, mitä asioita käyttösuunnitelmassa käsitellään ja miten valituista aiheista kirjoitetaan. Tämän pohdinnan tuloksena haastattelun ensimmäiseksi teemaksi valikoitui kohderyhmä. Oletettujen lukijoiden rajaamisen lisäksi kaipasin tietoa siitä, kenellä käyttösuunnitelmat ovat käytettävissä ja miten käyttösuunnitelma tavoittaa kohderyhmänsä.

Toisen teeman aihepiiriksi muodostui käyttösuunnitelman tärkeäksi koettu asiasisältö. Vihdin seurakunnan asettamien tavoitteiden mukaan opinnäytetyö tuottaa käyttösuunnitelman, jolla on todellista käyttöarvoa. Tästä syystä halusin tietää, kuinka suuri merkitys haastateltavien mielestä käyttösuunnitelmalla on työkaluna ja minkä he kokevat asiakirjan tärkeimmäksi sisällöksi. Tekemäni käyttösuunnitelmien sisältövertailu antoi viitteitä siitä, mille aihepiireille seurakunnassa on annettu erityistä huomiota. Haastattelussa halusin selvittää, kohtaavatko käytäntö ja käyttösuunnitelmiin kirjattu tieto.

Hautaus-toimea säätelevät useammat säädökset sekä seurakunnan omat ohjesäännöt, suunnitelmat ja ohjeistukset. Paikallisista asiakirjoista hautaus-toimen ohjesääntö ja hautausmaan käyttösuunnitelma rajaavat hyvin pitkälti sen, miten tietyllä hautausmaalla toimitaan. Tämän vuoksi halusin haastattelussa kuulla näkemyksiä hautaus-toimen ohjesäännön ja käyttösuunnitelmien keskinäisistä suhteista. Lisäksi halusin tietää, käyttävätkö tai tarvitsevatko seurakunnat muita ohjeistuksia näiden asiakirjojen tueksi. Kolmanneksi teemaksi muodostui käyttösuunnitelman sijoittuminen muiden hautaus-toimea säätelevien asiakirjojen joukkoon.

Käyttösuunnitelman tekeminen on osa opinnäytetyötä, joten haastattelun viimeiseksi osaksi valitsin käyttösuunnitelmaa tehtäessä huomioitavat seikat. Oletukseni sisälsivät arvioita käyttösuunnitelman tekijästä, joten halusin kuulla haastateltavien näkemyksiä tästä aiheesta ja mahdollisista käyttösuunnitelman tekoon osallistuvista tahoista. Käyttösuunnitelmia tiedus-

tellessani törmäsin muutamaan otteeseen kommenttiin, jossa ilmoitettiin käyttösuunnitelman kaipaavan päivitystä. Tästä johtuen halusin kuulla mielipiteitä siitä, kuinka pitkäikäinen hautausmaan käyttösuunnitelman tulisi olla.

3.4 Haastattelun testaus

Valmis teemahaastattelu testattiin Vihdin seurakunnan hautausoimessa, jonka työntekijät eivät olleet aikaisemmin osallistuneet käyttösuunnitelman tekoon. Käytännön kokemukset käyttösuunnitelmista olivat myös vähäisiä, sillä osalle Vihdin hautausmaan osastoista tehty käyttösuunnitelmat eivät ole olleet aktiivisessa käytössä. Kaikki teemahaastattelun aihepiirit ja kysymykset eivät herättäneet näkemyksiä tai keskustelua ja teemat kääntyivät käyttösuunnitelmassa käsiteltävien aihepiirien läpikäynniksi.

Kommentit haastattelun teemoihin sisälsivät pääosin odotuksia käyttösuunnitelman sisällöstä. Käyttösuunnitelman tärkeintä sisältöä etsivässä teemassa seurakuntapuutarhuri Raimo Juusonon nosti merkittäväksi aihepiiriksi hautausmaan tekniikan. Haastattelun muissa teemoissa Juusonon nosti esiin myös hautausjärjestyksen, hautausmaan kapasiteetin ja hautaustyypit, eli maankäytölliset asiat. Näiden aihepiirien lisäksi keskusteltiin hautamuistomerkeistä. Seurakuntapuutarhuri Raija Hulsin näkemyksen mukaan muistomerkkejä olisi syytä käsitellä käyttösuunnitelman ulkopuolella Juusonon pitäessä muistomerkkien käyttösuunnitelmaan sisällyttämistä vaihtoehtona. (Hulsi & Juusonon, henkilökohtainen tiedonanto 5.10.2012.)

Teemahaastattelun testauksella kartoitettiin onnistuneesti hautausoimen työntekijöiden odotuksia tulevasta käyttösuunnitelmasta. Testauksen perusteella itse haastattelu vaikutti hankalalta ja tarkoitukseen sopimattomalta. Kommentointi ei pysynyt annettujen teemojen sisällä, vaikka hyödynsin apukysymyksiäni ja haastattelijana pyrin jopa melko aktiivisesti ohjaamaan keskustelua. Testin tuloksesta huolimatta päätin pitää kiinni luomistani haastattelun raameista. Testiryhmän kokemukset käyttösuunnitelmista olivat rajallisia, joten tiettyjen teemojen läpikäynti ei ollut mahdollista.

3.5 Haastattelut

Rajasin haastateltavikseni kaksi hautausoimesta vastaavaa viranhaltijaa sekä kirkkohallituksen maankäyttöpäällikön. Seurakunnissa työskentelevät haastateltavat, Hyvinkään seurakunnan hautausoimen päällikkö Markku Husso ja Riihimäen seurakunnan ylipuutarhuri Jari Mulari valikoituivat tuntuman perusteella, jonka sain heistä käyttösuunnitelmia puhelimitse tiedustellessani. Molemmat kertoivat jo puhelimesta näkemyksiään ja kokemuksiaan käyttösuunnitelmista, joten halusin kuulla heiltä enemmän kommentteja aiheesta. Kirkkohallituksen maankäyttöpäällikkö Harri Paalon en ollut yhteydessä aiemmissa vaiheissa, mutta pyysin hänet kolman-

neksi haastateltavaksi, koska kirkon yleishallintoviranomaisen edustajana oletin hänen näkökulmansa aiheeseen olevan erilainen.

Haastateltavien toimistoilla toteutetut haastattelut tuottivat tuloksia, vaikka testivaiheessa haastattelun runko herätti hetkellisiä epäilyksiä. Haastateltavilla oli kaikkiin teemoihin sanottavaa ja heidän kokemuksensa ja erityisesti näkemyksensä saattoivat olla yhteneviä tai hyvin kaukana toisistaan. Jokainen haastattelu toi esille uusia näkökulmia, joihin prosessin aiemmissa vaiheissa ei vielä törmätty.

3.6 Haastattelujen koostaminen

Haastattelut tallennettiin nauhoittamalla ja purettiin myöhemmin tekstiksi. Paperille kirjatusta haastatteluista poimittiin käsiteltyyn teemaan oleellisesti liittyvät huomiot. Testihaastattelun tapaan myös varsinaisissa haastatteluissa käsiteltiin jonkin verran aiheita teeman ulkopuolelta. Nämä huomiot siirrettiin käsiteltäväksi asianmukaisesti teemoihin. Tekstistä tehdyistä poiminnoista tiivistettiin teemoittaiset kuvalliset esitykset. Seuraavissa alaotsikoissa esitettävät kuvat kertovat haastateltavien mainitsemat asiat sekä mainintojen määrän. Kuviin piirrettyjen ympyröiden keskinäinen kosuhde havainnollistaa kuinka moni haastateltava on maininnut tietyn tekijän.

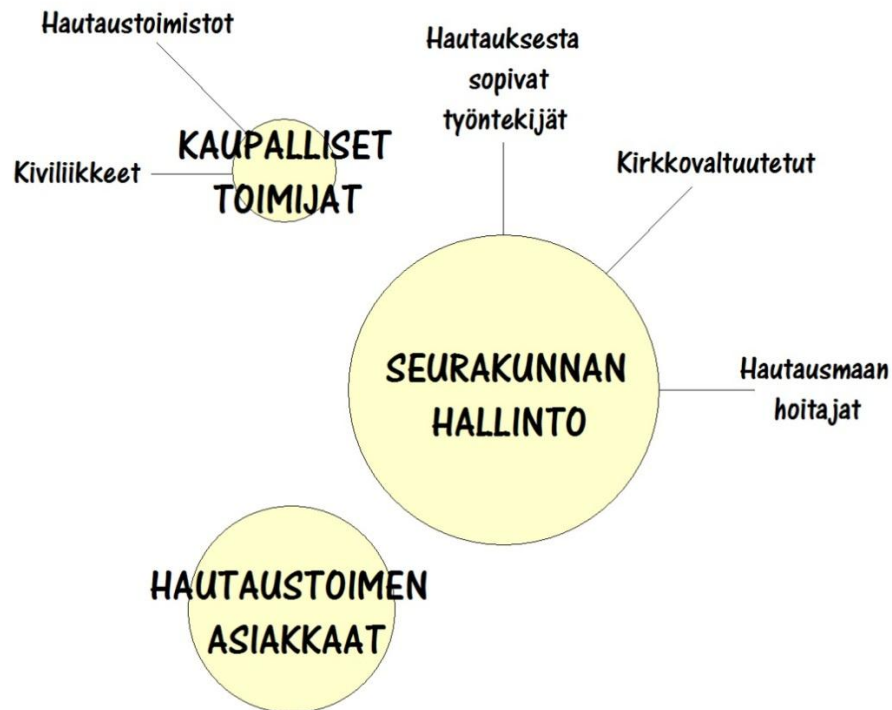
3.6.1 Kohderyhmä

Kuviossa 2 esitetään käyttösuunnitelmien kohderyhmäksi mainitut tahot tarkennuksineen. Kaikki haastateltavat mainitsivat kohderyhmäksi seurakunnan hallinnon hieman vaihtelevin rajauksin. Palon mukaan kohderyhmää ovat hautausmaita hoitavat ja hautauksesta sopivat seurakunnan työntekijät. Hänen rajauksessaan seurakunnan päättäjät eivät kuulu kohderyhmään. (Palo, haastattelu 17.10.2012.) Mulari (haastattelu 16.10.2012) puolestaan nostaa hallinnosta kirkkovaltuutetut selkeäksi kohderyhmäksi.

Hautaus-toimen asiakkaat mainittiin kohderyhmänä kahdessa haastattelussa. Palo mainitsi hautaus-toimen asiakkaita koskevassa kommentissaan erityisen mahdollisuuden, joka käyttösuunnitelmasta tulisi tiedostaa. Käyttösuunnitelma käsitetään tavallisesti työkaluksi seurakunnan hallinnon ja heidän asiakkaidensa välille, mutta se voisi olla myös väline asiakkaiden keskinäisiin pohdintoihin. Taitavasti käytettynä käyttösuunnitelmalla pystytään ohjaamaan keskustelua, johon seurakunnan työntekijät eivät osallistu. (Palo 2012.)

Kohderyhmään liittyen haastateltavat kertoivat käytännöistä ja esittivät näkemyksiään käyttösuunnitelmien jakelusta ja julkaisutavoista. Haastattelujen seurakuntien osalta toimintatavat erosivat merkittävästi toisistaan. Hyvinkäällä käyttösuunnitelmaa ei jaeta aktiivisesti kenellekään, mutta pyytämällä sen saa tutkittavaksi. Käyttösuunnitelmien julkaisu Hyvinkään seurakunnan nettisivuilla on suunnitteilla. (Husso, haastattelu 24.10.2012.) Riihimäen seurakunnassa käyttösuunnitelma toimitetaan kaikille, jotka ovat jollain tavalla tekemisissä hautaus-toimen kanssa. A5-kokoon nidottu

asiakirja postitetaan uusille kirkkovaltuutetuille, hautaustoimen asiakkaille ja hautausmaalla työskenteleville kaupallisille toimijoille. (Mulari 2012.)

Kuvio 2. Kooste haastateltavien vastauksista käyttösuunnitelman kohderyhmää kartoittaneesta teemasta.

Käyttösuunnitelmien jakeluun liittyy näkökulmia, joita on syytä harkita levikkiä ja julkaisukanavia mietittäessä. Hautausmaakaava ja käyttösuunnitelma ovat kokonaisuus, jolla määritetään yksittäinen hautausmaa. Jos jakeluun laitetaan ainoastaan käyttösuunnitelma, saattaa lukija saada väärin ohuen kuvan hautausmaasta. Käyttösuunnitelman jakelua on myös harkittava tarkasti siitä syystä, että asiakirjan sisältö saattaa olla vaikeasti ymmärrettävää ja aiheuttaa hämmennystä, jos lukija ei hallitse hautaustoimen työalaa. Tästä syystä voi olla perusteltua rajata käyttösuunnitelmien tutkiminen tehtäväksi hautaustoimen ammattilaisten kanssa. (Palo 2012.)

3.6.2 Asiasisältö

Toisessa teemassa etsittiin asioita ja aiheita, joiden sisällyttäminen käyttösuunnitelmaan koettiin erityisen hyödylliseksi tai suotavaksi (Kuvio 3). Haastateltavien vastaukset sisälsivät mielenkiintoisia ja perusteltuja huomioita, joista yksi poikkeaa merkittävästi muiden joukosta. Hyvinkäällä teeman sisältämä oletus käyttösuunnitelman aiheiden eriarvoisuudesta ei saanut kannatusta. Rauhanummen hautausmaan käyttösuunnitelman sisältö koettiin käyttöarvoltaan tasavahvaksi, joten yhtä aihetta ei voinut nostaa toista tärkeämmäksi (Husso 2012).

Hautamuistomerkit nostettiin tärkeäksi käyttösuunnitelman sisällöksi kahdessa haastattelussa. Riihimäellä ylipuutarhuri keskustelee paljon hautamuistomerkeistä omaisten kanssa, joten käyttösuunnitelman antamat linjat tukevat oleellisesti työskentelyä (Mulari 2012). Palo puolestaan nosti hautamuistomerkit esiin niiden turvallisuuden näkökulmasta. Hänen mukaansa käyttösuunnitelmassa voitaisiin ottaa kantaa muistomerkkien vaaralliseksi toteamisen kriteereihin sekä kertoa seurakunnan suorittamista jatkotoimenpiteistä, jos muistomerkki todetaan vaaralliseksi. Toinen Palon huomioima muistomerkkeihin liittyvä aihe oli hautamuistomerkkeihin tehtävät muutokset. Hänen mukaansa seurakuntien tulisi harkita oma linjansa esimerkiksi muualle haudatun vainajan nimen lisäämisestä muistomerkkiin. Tämä aihe voisi kuulua käyttösuunnitelmaan, jos halutaan välttää hautausmaan muuttuminen kuolleita esitteleväksi nimilistaksi. (Palo 2012.)

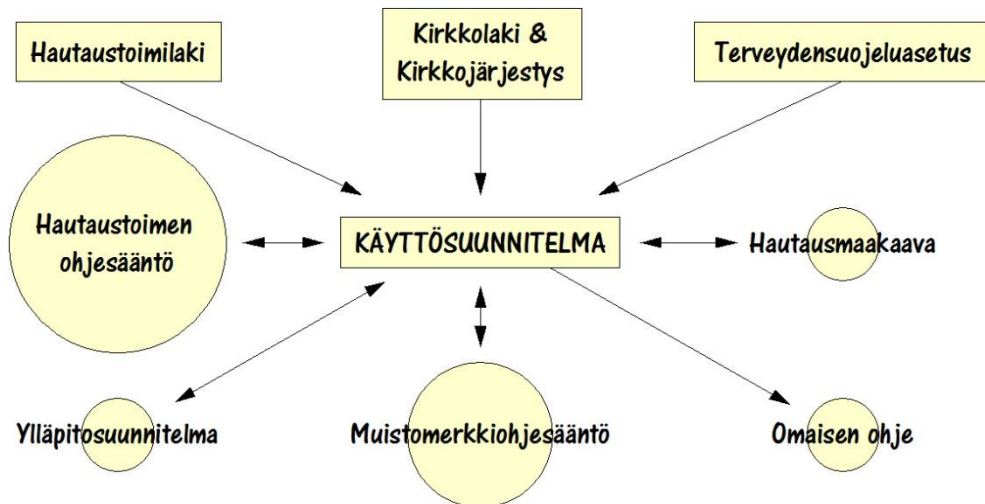
Kuvio 3. Kooste haastateltavien vastauksista käyttösuunnitelman asiasisältöä kartoittaneesta teemasta.

Muita Palon esille nostamia tärkeitä aiheita ovat hautausmaan käyttöönottojärjestys ja hautausmaan yleishoidon rajaukset. Kirjatun käyttöönottojärjestyksen tärkeyttä Palo perustelee sillä, että näin toimittaessa seurakunnan hallinto ei joudu ottamaan kantaa yksittäisiin omaisten esittämiin paikka-toivomuksiin. Hautausmaan hoito koostuu yleishoidosta ja hautojen hoidosta. Palon mukaan käyttösuunnitelman keskeisiin asioihin pitäisi kuulua näiden eri hoitomuotojen rajapinnan selventäminen. Käytännöt yleishoidon piiriin kuuluvista toimenpiteistä voivat vaihdella suuresti seurakunta-kohtaisesti, joten tietyllä hautausmaalla noudatettava käytäntö tulisi esittää

käyttösuunnitelmassa. Näin varmistetaan, että hautaoikeuden haltija tietää vastuullaan olevat hoitotehtävät. (Palo 2012.) Mulari (2012) nosti myös hautojen hoitoa käsittelevät aiheet käyttösuunnitelman tärkeiksi sisällöksi.

3.6.3 Sijoittuminen

Käyttösuunnitelmien sijoittuminen hautausoimea säätelevän seurakunnan tuottaman materiaalin joukkoon keräsi useita kommentteja haastatteluissa. Hyvinkään ja Riihimäen seurakunnissa käyttösuunnitelmaa hyödynnetään hyvin eri tavalla, joten tästä johtuen seurakunnilla oli merkittäviä eroja asiakirjan sisällössä ja sijoittumisessa. Seurakunnalla on oltava tehtynä hautausoimen ohjesääntö, hautausmaakaava ja hautausmaan käyttösuunnitelma (KL 17:7-8 §). Näiden pakollisten asiakirjojen lisäksi haastatteluissa nostettiin esiin vähemmän virallisia hautausoimea tukevia asiakirjoja, joihin kuuluvat muistomerkkiohjesääntö, ylläpitosuunnitelma ja omaisen ohje (Kuvio 4).

Kuvio 4. Kooste haastateltavien vastauksista käyttösuunnitelman sijoittumista muiden hautausoimen asiakirjojen joukkoon käsitteestä teemasta.

Hautausoimen ohjesäännön ja hautausmaan käyttösuunnitelman yhteneväisyyksiä ja eroja kommentoitiin jonkin verran haastatteluissa. Palon (2012) mukaan ohjesäännön luonteeseen kuuluu yleispiirteisyys, joten tiettyyn hautausmaahan liittyvät yksityiskohdat tulee esittää käyttösuunnitelmassa. Näissä asiakirjoissa voidaan käsitellä samoja aiheita, mutta näkökulman tulee olla asiakirjan luonteen mukainen. Riihimäellä viimeisin hautausoimen ohjesäännön ja hautausmaan käyttösuunnitelman tarkistus on tehty samanaikaisesti, jolloin asiakirjojen välisiltä ristiriidoilta ja päällekkäisyyksiltä on välttytty (Mulari 2012).

Hautausmaakaavan ja hautausmaan käyttösuunnitelman keskinäinen suhde sai huomattavan vähän mainintoja haastatteluissa. Ainoastaan Palo (2012) alleviivasi kommentteissaan näiden kahden asiakirjan yhteistoiminnallisuutta, jonka tuloksena hautausmaan maisema muodostuu halutunlaiseksi.

Tämän asiakirjaparin ohittaminen hautaustoimen työntekijöiden haastatte-
luissa kertoo olettaakseni siitä, että seurakunnissa hautausmaakaava ja
hautausmaan käyttösuunnitelma koetaan suunniteltua itsenäisemmiksi
asiakirjoiksi.

Hyvinkään seurakunnassa on lainsäädännön vaatimien asiakirjojen lisäksi
käytössä hautamuistomerkkiohje. Erillinen hautamuistomerkkejä käsitte-
levä asiakirja on tehty viimeisimmän hautausmaiden käyttösuunnitelmien
päivityksen yhteydessä eli ennen vuotta 2009 ohjeistus muistomerkeistä
oli osana käyttösuunnitelmaa. Hyvinkäällä hautamuistomerkkiohjeen käyt-
töönnotto perustui käytännöllisyyteen, sillä erillinen ohje koettiin joustava-
ammaksi. Käyttösuunnitelmaan kirjattuja muistomerkkien vaatimuksia
on noudatettava tarkasti erillisen hautamuistomerkkiohjeen antaessa pie-
nen mahdollisuuden joustoon. Jos hautamuistomerkkiohjeita joudutaan
muuttamaan, on erillisen asiakirjan muokkaaminen helpompaa, sillä hal-
linnollisessa menettelyssä muistomerkkiohjeelle riittää kirkkoneuvoston
hyväksyntä. (Husso 2012.)

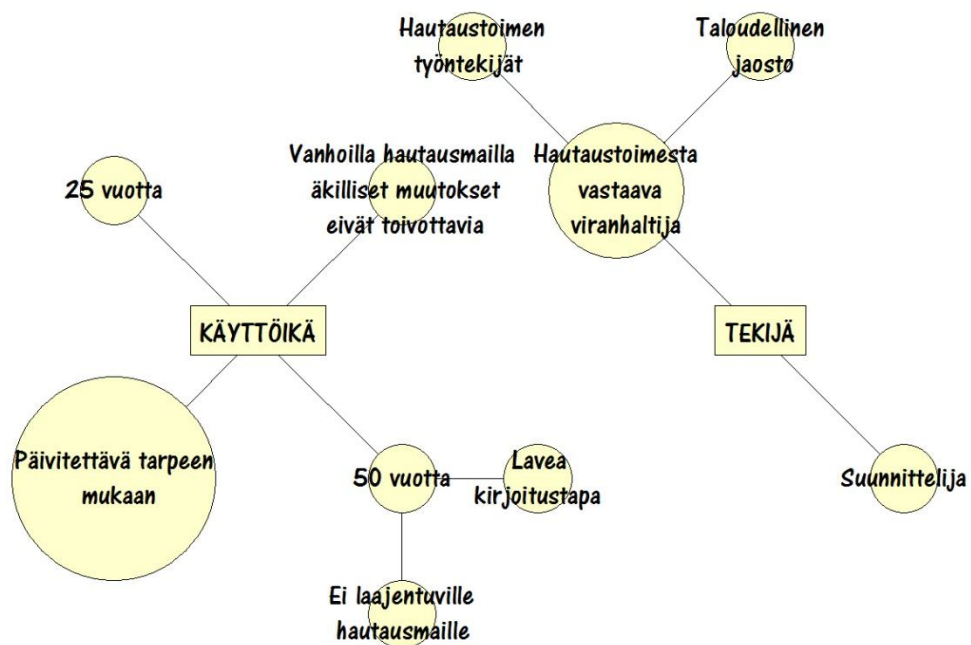
Muistomerkkiohjesäännön käyttöä harkittaessa on joustavuuden lisäksi
huomioitava toinen näkökulma. Kirkkoneuvoston hyväksymä, joustavuuden
mahdollistava muistomerkkiohjesääntö voidaan kyseenalaistaa hel-
pommin, kuin kirkkovaltuuston ja hiippakunnan tuomiokapitulin vahvis-
tama hautausmaan käyttösuunnitelma. Seurakunnan on syytä tiedostaa, et-
tä ristiriitatilanteessa hautaustoimen asiakas saattaa kyseenalaistaa muis-
tomerkkiohjesäännön lakisääteisesti pätevänä asiakirjana. (Palo 2012.)
Hyvinkään seurakunnassa neljä vuotta käytössä ollutta hautamuistomerk-
kiohjetta ei ole tällä tavoin kyseenalaistettu (Husso 2012).

Käyttösuunnitelman tärkeimpiä asiasisältöjä käsiteltäessä esiin nostettiin
hautausmaan yleishoidon rajausta. Tähän aihepiiriin liittyy oleellisesti mah-
dollinen hautausmaan ylläpitosuunnitelma. Käyttösuunnitelmassa voidaan
esittää linjauksia hautausmaan hoidosta, mutta se ei ole hautausmaan yllä-
pito- ja hoitosuunnitelma. Jos seurakunnalla on käytössä hautausmaan hoi-
tosuunnitelma, sen tulee liittyä saumattomasti yhteen hautausmaan käyttö-
suunnitelman kanssa (Palo 2012).

Hautaustoimea sääteleviä lakeja, asetuksia ja ohjesääntöjä löytyy paljon,
joten tiedon hankkiminen hautausmailla toimimisesta vaatii useaan lähtee-
seen tutustumista. Tiedon hajanaisuus ja hautaustoimen käsitteistö saattaa
aiheuttaa asiakirjoja penkovaalle epätietoiselle omaiselle turhautumisen,
jonka estämiseen seurakunnalla on mahdollisuus. Erillistä omaisen ohjetta
ei ollut kohteena olleissa seurakunnissa käytössä, mutta Hyvinkäällä, jossa
hautaustoimen ohjesääntöä tai hautausmaan käyttösuunnitelmaa ei lähetetä
omaisille, tällaisen omaisille suunnatun laki- ja ohjeistuskoosteen tekoa oli
pohdittu (Husso 2012). Riihimäellä, jossa hautaustoimen ohjesääntö ja
hautausmaan käyttösuunnitelma lähetetään omaisille, ei erillisten ohjeis-
tusten tekemiselle koettu olevan tarvetta (Mulari 2012).

3.6.4 Toteutus

Hautausmaan käyttösuunnitelman toteutuksesta ja käyttösuunnitelman tavoiteistä puhuttaessa (Kuvio 5) on muistettava, että hautausmaat ovat alueita, joilla on toimittu ja tullaan toimimaan vielä hyvin kauan. Äkilliset muutokset vanhoilla hautausmailla eivät ole toivottavia ja eräs käyttösuunnitelman tehtävä onkin välittää perinteitä, joiden mukaan hautausmaalla on toimittu (Palo 2012). Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että käyttösuunnitelmia on päivitettävä tarpeen mukaan. Ohjeellisenä käyttösuunnitelman enimmäisikänä Palo (2012) pitää haudan hallinta-ajan pituutta, eli käyttösuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään 25 vuoden välein. Husso (2012) piti mahdollisena käyttösuunnitelman ikänä jopa 50 vuoden aikaväliä, jos hautausmaata ei enää laajenneta. Husson mukaan käyttösuunnitelman pitkäikäisyys on mahdollista, jos kirjoitustyö tehdään riittävän laveasti, jolloin pienemmät muutokset lainsäädännössä tai ohjesäännöissä eivät johda käyttösuunnitelman uudelleenkirjoittamiseen.

Kuvio 5. Kooste haastateltavien vastauksista käyttösuunnitelman toteutusta kartoittaneesta teemasta.

Haastattelun aiempiin teemoihin liittyen mainittiin epäsuorasti, että käyttösuunnitelman tekee hautausmaan suunnittelija (Palo 2012). Hautaus-toimen edustajat eivät maininneet ulkopuolisia suunnittelijoita ollenkaan, sillä molemmissa seurakunnissa käyttösuunnitelmien päivittäminen kuului hautaus-toimesta vastaavalle viranhaltijalle (Husso 2012; Mulari 2012). Hyvinkäällä hautaus-toimen päällikkö vastaa käyttösuunnitelmien päivittämisestä hautaus-toimen työntekijät apunaan. Hyvinkään seurakunnan hallinnossa ei ole erityisesti hautaus-maihin keskittynyttä yksikköä, joten hau-taus-toimessa valmisteltu käyttösuunnitelma viedään kirkkoneuvoston tarkasteltavaksi. (Husso 2012.) Riihimäellä käyttösuunnitelman edellinen päivitys on tehty hautaus-toimessa taloudellisen jaoston tukemana. Ylipuu-

tarhurin arvion mukaan uusi päivitys tehtäisiin hieman aiempaa suoraviivaisemmin. Käyttösuunnitelman tarkistus valmisteltaisiin ylipuutarhurin toimesta, jonka jälkeen asiakirja vietäisiin taloudellisen jaoston tarkasteltavaksi ennen kirkkovaltuuston käsittelyä. (Mulari 2012.)

4 KÄYTTÖSUUNNITELMA VIH DIN HAUTAUSMAALLE

Huomattava osuus tästä opinnäytetyöstä koostuu Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman toteutuksesta. Useissa kohdissa viitataan hautaus-toimen työntekijöihin tai työryhmään, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana käyttösuunnitelman työstämisessä. Työryhmän kokenein edustaja on seurakuntapuutarhuri Raimo Juusonon, joka on työskennellyt Vihdin seurakunnan hautaus-toimen palveluksessa 26 vuotta ensin työnjohtajana, seurakuntapuutarhurina ja tällä hetkellä haudankaivajana. Ennen Vihtiin tuloaan Juusonon on työskennellyt yhteensä 10 vuotta Nokian ja Jämsän seurakunnissa. Toinen käyttösuunnitelman tekoon osallistunut seurakuntapuutarhuri Raija Hulsin on työskennellyt Vihdin seurakunnassa 15 vuotta. Vihdin hautausmaan siunauskappelin suntio Tarja Summa on myös ollut mukana käyttösuunnitelman valmistelussa.

4.1 Haastattelukoosteen läpikäynti Vihdin seurakunnan hautaus-toimessa

Tehdyt haastattelukoosteet esiteltiin Vihdin seurakunnan hautaus-toimen työntekijöille teemoittain. Haastateltavien näkemyksistä ja kokemuksista käytiin keskustelua, jonka yhteydessä tehtiin linjauksia Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman toteutustavasta ja tarkennettiin aiemmin pohdittuja tavoitteita. Kohderyhmän osalta käyttösuunnitelma päätettiin rajata seurakunnan hallinnolle suunnatuksi. Palon haastattelussa esittämä hautaus-toimen asiakkaiden keskinäiseen päätöksentekoon vaikuttaminen herätti keskustelua, mutta pohdinnasta huolimatta työryhmä ei keksinyt erityistä aihepiiriä, jossa tätä toimintatapaa voisi hyödyntää.

Vihdin seurakunnassa hautaus-toimen ohjesääntöä on jaettu omaisille, mutta tämä toimintatapa on koettu hyödyttömäksi. Hulsin (henkilökohtainen tiedonanto 29.10.2012) mukaan omaisten kanssa keskustellessa on usein ilmeistä, että omaiset eivät ole tutustuneet postitse toimitettuun hautaus-toimen ohjesääntöön. Koska epäily postitettujen asiakirjojen lukematta jäämisestä on suuri, ei hautausmaan käyttösuunnitelmaa haluta jakaa aktiivisesti omaisille. Keskustellessaan hautaus-toimen asiakkaiden kanssa Hulsin (2012) on huomannut, että monet omaiset ovat ennen yhteydenottoa tutkineet seurakunnan nettisivuilla julkaistua tietoa. Hautaus-toimen asiakirjojen julkaisua seurakunnan nettisivuilla on harkittava, sillä tätä kautta voidaan tavoittaa omaiset, jotka todella haluavat tutustua hautaus-toimen asiakirjoihin.

Hautausmaan käyttöönottojärjestys koettiin edelleen erityisen tärkeäksi käyttösuunnitelman sisällöksi (Juusonon, henkilökohtainen tiedonanto 29.10.2012), mutta käyttösuunnitelman asiasisältöä käsittelevästä teemasta käytiin eniten keskustelua hautausmaan yleishoidon rajauksista. Vihdin seurakunnassa toimintatavat yleishoidon suhteen ovat noudattaneet selke-

ää linjaa parikymmentä vuotta (Hulsi & Juusonen 2012), mutta rajauksia ei ole kirjattu hautaus-toimen asiakirjoihin. Juusonen (2012) muisteli herätelleensä aikanaan keskustelua kirkkoneuvostossa nurmi- ja hiekkapintaisten hautojen eriarvoisuudesta hoidon suhteen, mutta tuolloin päättäjät eivät halunneet tehdä uusia linjauksia toimintatapoihin. Hautausmaan yleishoidon rajauksia ei ole kyseenalaistettu hautaus-toimen ulkopuolelta, joten tulevaan käyttösuunnitelmaan kirjataan vuosia käytössä olleet toimintatavat.

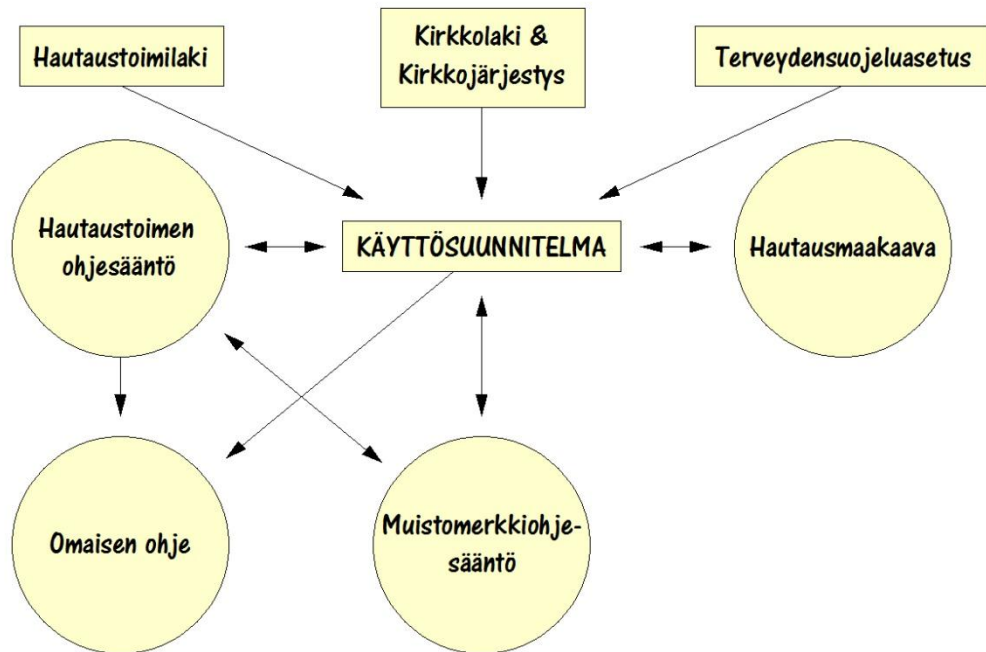
Hautamuistomerkeistä keskusteltiin lähinnä turvallisuuden näkökulmasta. Vihdin hautausmailla on totuttu Juusosen (2012) mukaan huolestuttavaan toimintakulttuuriin, jonka seurauksena omaiset jättävät huomioimatta seurakunnan antamat huomautukset vaarallisista muistomerkeistä. Korjaustoimenpiteet aloitetaan vasta kun haudalle asetetaan hoitamattomuuskuulutus. Hautaus-toimessa noudatetaan vaarallisten muistomerkkien osalta johdonmukaisia toimintatapoja, mutta kuten hautausmaan yleishoidon rajauksista, ei tästäkään asiakokonaisuudesta ole kirjattu toimintatapoja hautaus-toimen asiakirjoihin. Koska menettelytavat vaarallisia muistomerkkejä käsiteltäessä ovat samat kaikilla Vihdin seurakunnan hautausmailla, on perusteltua käsitellä tätä aihetta hautaus-toimen ohjesäännössä.

Muistomerkkeihin mahdollisesti kohdistuva ilkeävalta nousi uutena aiheena mukaan keskusteluun Hulsin (2012) toimesta. Vihdin seurakunnassa hautaus-toimen asiakirjoissa ei oteta kantaa siihen, miten toimitaan hautojen joutuessa ilkeivallan kohteeksi. Hulsi (2012) muistutti, että omaiset saattavat tällaisessa tilanteessa olettaa seurakunnan korjaavan aiheutuneet vahingot, joten väärin oletusten välttämiseksi toimintatavat olisi syytä kirjata hautaus-toimen asiakirjoihin. Kuten vaarallisia muistomerkkejä käsittelevä tieto, myös korjausvastuut muistomerkkeihin kohdistuvan ilkeivallan tapauksessa on syytä kirjata hautaus-toimen ohjesääntöön.

Keskustelua käyttösuunnitelman sijoittumisesta muiden hautaus-toimen asiakirjojen joukkoon käytiin vertailemalla Hyvinkään ja Riihimäen toimintatapoja. Haastattelukohteita peilattiin Vihdin seurakunnan vallitseviin toimintatapoihin, joiden radikaalia muuttamista pyrittiin välttämään. Pohdinnan lopputuloksena päädyttiin ehdottamaan erillisen muistomerkkiohjesäännön käyttöönottoa (Kuvio 6) hautausmaakaavan, hautausmaan käyttösuunnitelman ja hautaus-toimen ohjesäännön rinnalle. Juusonen (2012) piti ratkaisua hyvänä, sillä hautaus-toimella on ollut käytössä erillisiä muistomerkkiohjeita hautausmaan eri osille, joten ohjeiden kokoaminen yhtenäiseksi muistomerkkiohjesäännöksi noudattaisi aikaisempia toimintatapoja.

Haastattelusta saatu huomio hautamuistomerkkiohjesäännön kyseenalaistamisesta (Palo 2012) ei aiheuttanut epäilyksiä hautaus-toimen työntekijöissä. Vihdin seurakunnan hautaus-toimen ohjesäännön (2004, 15) mukaan hautausmaalle voidaan asentaa ohjeistuksesta poikkeavia muistomerkkejä, jos kirkkoneuvosto hyväksyy suunnitellun muistomerkkin. Hiipakunnan tuomiokapitulin hyväksymässä asiakirjassa on siis todettu, että kirkkoneuvosto voi käyttää harkintaansa muistomerkkien suhteen, joten

muistomerkkiohjeistuksen sisällyttämiselle käyttösuunnitelmaan ei ole kovin vankkoja perusteita.

Kuvio 6. Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman sijoittuminen hautausvoimen asiakirjojen joukkoon.

Vihdin seurakunnassa ei ole käytössä hautausmaiden ylläpitosuunnitelmia, joten käyttösuunnitelmaan kirjattavissa yleishoidon linjauksissa ei ole ristiriitaisuuden vaaraa tältä osin. Ristiriitaisuuksien vaara on olemassa käyttösuunnitelman ja hautausvoimen ohjesäännön välillä, joten tämän asiakirjaparin tarkastelussa on noudatettava erityistä tarkkuutta. Hautausvoimen lakeja, asetuksia ja ohjeistuksia kokoavasta omaisen ohjeesta keskusteltiin, mutta hautausvoimen työntekijät eivät esittäneet kannanottoja koosteen puolesta, eivätkä vastaan (Hulsi & Juusonen 2012). Mielestäni omaisen ohjeella on hyvät edellytykset esitellä hautausmaalla ja hautausmaalla toimimista omaisille lakisääteisiä asiakirjoja lukijaystävällisemmin, joten koosteen tarjoamia mahdollisuuksia on syytä tutkia Vihdin seurakunnassa jatkossa.

Käyttösuunnitelman tekoprosessista ei keskusteltu haastattelukoosteen läpikäynnissä juurikaan, sillä työn toteutus opinnäytetyönä on jo antanut selkeät raamit prosessin etenemiseen. Juusosen (2012) mukaan käyttösuunnitelman tavoitteelliseksi elinkaareksi voidaan asettaa Palon esittämä 25 vuotta, eli haudan hallinta-ajan pituus. Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma tehdään pääasiassa hautausvoimen henkilöstön voimin, joten tältä osin tekoprosessi muistuttaa Hyvinkään seurakunnan toimintatapaa. Keskustelun lopputuloksena voitiin todeta, että kahdesta haastatellusta seurakunnasta Vihdin hautausvoimen työntekijät pitivät Hyvinkään seurakunnan linjauksia parhaiten Vihtiin sovellettavina (Hulsi & Juusonen 2012).

4.2 Käyttösuunnitelman sisällysluettelo

Vuonna 1980 tehdystä Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelmasta ei niukuudestaan johtuen ollut apua uuden asiakirjan tekoon. Tästä johtuen jouduin aloittamaan käyttösuunnitelman teon tyhjältä paperilta. Lähdin liikkeelle luonnostelemalla ja rajaamalla uudessa käyttösuunnitelmassa käsiteltäviä teemoja ja aiheita. Ensimmäisessä vaiheessa tarkastelin käsiteltäviä teemoja hyödyntäen käyttösuunnitelmien sisältövertailussa luomiani sisältöluokituksia. Hautaustoimessa käytyjen keskustelujen perusteella uuden käyttösuunnitelman huomion tulee keskittyä hautausmaan perustietoihin, tekniikkaan sekä maankäyttöön. Hautausta ja hautoja käsittelevät tiedot pyritään esittämään mahdollisimman kattavasti hautaustoimen ohjesäännössä sekä myöhemmin kirjoitettavassa hautamuistomerkkiohjesäännössä.

Rajaukseen perustuen kirjasin käyttösuunnitelman ensimmäiseksi luvuksi perustiedot ja toiseksi luvuksi tekniikan. Sisältöluokituksessa käytetty maankäyttö sopisi hyvin luvun otsikoksi, mutta päätin käyttää kolmannen luvun otsikkona helpommin ymmärrettävää hautaosastot -nimikettä. Näihin kolmeen teemaan kuulumattomina aiheina keskustelimme aiemmin hautaustoimessa hautausmaan yleishoidon ja muistomerkkien käsittelystä käyttösuunnitelmassa. Nämä aiheet saivat omat lukunsa voimaantulon sijoituessa viimeiseksi luvuksi.

Ennen lukuihin sijoittuvien alaotsikoiden tarkastelua kirjasin käyttösuunnitelman rungon viereen Vihdin seurakunnan hautaustoimen ohjesäännön sisällön tulevine tarkennuksineen. Sekä haastatteluissa että Vihdin seurakunnan hautaustoimen keskusteluissa pohdittiin jonkin verran käyttösuunnitelman ja ohjesäännön mahdollisia päällekkäisyyksiä, joten niiden välttämiseksi tarkastelin asiakirjojen sisältöä vieretysten jo käyttösuunnitelman runkoa rakentaessani.

Saadakseni lukuihin alaotsikot palasin takaisin tekemäni käyttösuunnitelmien sisältövertailun pariin ja poimin asianmukaisiin lukuihin kaikki aiheet, joita Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelmassa on käsiteltävä. Muiden seurakuntien käsittelemiä aiheita lainaamalla sain Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman rungon hyvään kuntoon, mutta tiettyjä selkeitä kehityskohtia oli edelleen havaittavissa. Keräämiini käyttösuunnitelmiin tutuudessa koin ajoittain hankalaksi esitystavan, jolla tiettyjen asioiden sijoittuminen hautausmaan eri osiin esitettiin. Erityisesti hautausmaiden hautatyyppejä ja muistomerkkiohjeistuksia esiteltäessä ohjeistuksen kohteena olevat hautaosastot listattiin lopuksi pitkinä numerosarjoina. Esimerkiksi hautatyyppien tietoja tarkasteltaessa on uskoakseni todennäköistä, että lukijalla on selkeä käsitys siitä, miltä hautausmaan osalta hän haluaa saada ohjeistuksen. Tällöin oikean osastonumeron etsiminen pitkistä numerosarjoista hautatyyppin esittelyn alta voi olla turhauttavaa. Käyttösuunnitelmaa tehdessäni pyrin tekemään osastokohtaisten tietojen löytämisen mahdollisimman helpoksi.

Toinen erityispiirre Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelmassa on hautausmaan osia esittelevä alaotsikko perustietoja esittelevässä luvussa. Tätä aihetta ei ole käsitelty millään tavalla käyttösuunnitelmaprosessin aiem-

missä vaiheissa. Sen ottaminen mukaan tähän asiakirjaan perustuu siis täysin omaan näkemykseeni aihepiirin tarpeellisuudesta. Yli satavuotias hautausmaa on rakentunut nykyiseen asuunsa useammassa vaiheessa eri vuosikymmenien aikana. Kartoissa esitettävät hautausmaan piirteet kertovat omat tarinansa hautausmaan vaiheista, mutta pidän ehdottoman tärkeänä, että hautausmaan piirteitä esitellään myös sanallisesti käyttösuunnitelmasa. Kuten haudoille pystytetyt muistomerkit, myös hautausmaan osastot ja alueet kertovat menneestä ajasta, joten alueiden luonteen ja ominaispiirteiden kirjaaminen käyttösuunnitelmaan auttaa hautaus-toimen työntekijöitä vaalimaan hautausmaakulttuuria yksityiskohtia laajemmin.

Esittelin käyttösuunnitelman sisällysluetteloehdotuksen (Liite 3) hautaus-toimen työntekijöille saadakseni vahvistuksen tekemilleni ratkaisuille. Esitys ei herättänyt kritiikkiä eikä tekemiini aiemmasta poikkeaviin ratkaisuihin puututtu. Hautaus-toimen työntekijät eivät halunneet lisätä uusia aiheita käyttösuunnitelman runkoon, joten sain luvan siirtyä tekoprosessissa seuraavaan vaiheeseen.

4.3 Käyttösuunnitelman asiasisältö

Tekoprosessin seuraavassa vaiheessa kirjoitin itsenäisesti ensimmäisen version Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelmasta hautaus-toimen työntekijöiden hyväksymään sisällysluetteloon ja erilaisiin lähteisiin perustuen. Koska asetettujen tavoitteiden mukaan uuden käyttösuunnitelman tulee kuvata vallitsevia toimintatapoja Vihdin hautausmaalla, pystyin hyödyntämään kirjoitustyössä kolme vuotta kestäneen työsuhteeni aikana omaksumaani tietoa. Tarkemmat tiedot hautausmaan historiasta, erilaisista luku-arkistoista ja hallinnon tekemistä toimintaa linjaavista päätöksistä löytyivät hautausmaan toimiston arkistosta ja hautakirjanpidosta sekä Vihdin seurakunnan arkistosta. Lisäksi asiasisällön tuottamista tuki prosessin aiemmissä vaiheissa käydyt keskustelut hautaus-toimen työntekijöiden kanssa.

Käyttösuunnitelmaa kirjoittaessani havaitsin tiettyjä puutteita alustavassa sisällysluettelossa sekä tarpeen siirtää muutamia alaotsikoita johdonmukaisemman lopputuloksen saavuttamiseksi. Hautausmaan osien esittely perustietojen yhteydessä johti hautaosastojen erityispiirteiden päällekkäiseen käsittelyyn luvuissa yksi ja kolme. Tästä johtuen poistin hautausmaan osat -alaotsikon ja siirsin siinä läpikäytyt tiedot lukuun kolme. Tämän ratkaisun yhteydessä uuteen hautausmaan osat ja hautaosastot -lukuun tulivat osastojen numeerisia tietoja esittelevät taulukot, joissa nähtäviin tietoihin on lisätty sisällysluetteloehdotuksesta puuttunut hautaosaston käyttöönottoajankohta. Mielestäni näiden ratkaisujen lopputuloksena saavutettiin jo aiemmin tavoittelemani lukijaystävällinen esitystapa.

Erityisen tärkeäksi koetulle hautausmaan käyttöönottojärjestykselle ei sisällysluetteloehdotuksessa ollut selkeää paikkaa. Käytännöt seurakunnalle palautuvien hautojen osalta oli myös saatava käyttösuunnitelmaan, joten sisällysluetteloon oli lisättävä uusi ainoastaan hautoja käsittelevä luku. Maininta hautamuistomerkeistä siirtyi tämän lisäyksen jälkeen uuteen haudat -lukuun, jolloin muistomerkkejä käsittelevän luvun sisällöksi jäi

ainoastaan hautausmaan yleiset muistomerkit. Hautausmaan yleishoitoa esittelevä luku tarkentui alkuperäisen ajatuksen mukaisesti kertomaan ainoastaan hautaosastoilla tapahtuvan hautausmaan yleishoidon ja haudanhoidon rajapinnan kohtaamisesta.

Kahdessa tapauksessa käyttösuunnitelman kirjoitustyön tarjottua mahdollisuuden muutoksiin päädyin ehdottamaan totutusta poikkeavia ratkaisuja. Hautausmaaston työntekijöiden keskuudessa hautausmaan eri osille on annettu kuvaavia nimiä, mutta niiden soveltumista viralliseen käyttöön voi pitää osittain kyseenalaisena. Esimerkiksi hautausmaan uudesta puolesta puhuminen on vielä tällä hetkellä asianmukaista alueen oltua 20 vuotta käytössä, mutta jo muutaman vuoden päästä vanhojen hautaosastojen sijaitseminen uudella puolella kuulostaa hieman ristiriitaiselta. Uuteen käyttösuunnitelmaan hautausmaan osia on nimetty vanhoista suunnitelmista löytyneiden nimien tai maata luovuttaneiden tilojen käyttämien aluenimitysten mukaan. Käyttösuunnitelman ainoa todellinen toimintatapojen muutos koskee hautatyyppiä vanhalla alueella, jossa syvähautauksien tekemisestä pyritään luopumaan. Perusteluina ainoastaan matalien hautausten tekemiselle kyseisellä alueella ovat suhteettoman suuri työmäärä syvähautauksia tehtäessä sekä hautaosastojen ominaispiirteiden säilyttäminen.

4.4 Käyttösuunnitelman esittely

Esittelin valmistelemäni Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelman ensimmäisenä hautausmaaston työntekijöille. Aluksi työntekijät tutustuivat oma-toimisesti käyttösuunnitelmaehdotukseen, johon pyysin heitä merkitsemään kaikki korjausta tai keskustelua vaativat kohdat. Odotin ehdotuksesta löytyvän tarkempaa käsittelyä ja pohdiskelua vaativia kohtia, mutta yllätyksekseni hautausmaaston työntekijät hyväksyivät käyttösuunnitelman vain pienin tarkennuksin ja korjauksin. Tämä kertoo nähdäkseni siitä, että onnistuin kirjaamaan käyttösuunnitelmaan prosessin aikana käytyjen keskustelujen mukaiset asiat. Hautausmaaston työntekijöiden tekemien huomioiden mukaiset korjaukset tehtiin käyttösuunnitelmaehdotukseen ennen sen lähettämistä seurakunnan toimintaa johtavan kirkkoherran ja seurakunnan tukitoiminnoista vastaavan talousjohtajan tarkasteltavaksi.

Seuraavaksi käyttösuunnitelmaan tutustui Vihdin seurakunnan kirkkoherra Pekka Valkeapää. Myös kirkkoherra tutustui käyttösuunnitelmaehdotukseen omatoimisesti, jonka jälkeen kävimme yhdessä läpi hänen tekemiään huomioita. Kirkkoherra hyväksyi ehdotetun käyttösuunnitelman toteutustavan ja asiasisällön, mutta kaipasi tarkennuksia tiettyihin kohtiin. Metsätaloutta harrastavan kirkkoherran ensimmäinen huomio koski perustiedoista löytyvää kasvillisuuden osuutta. Hautausmaalla on viime vuosina jouduttu poistamaan vanhoja ja huonokuntoisia puita, joiden korvaamisesta uusilla puilla kirkkoherra kaipasi linjausta käyttösuunnitelmaan. Keskustelimme myös hautausmaan uudemmilla osastoilla laajasti käytettyjen pensasistutusten mainitsemisesta käyttösuunnitelmassa, mutta pääsimme yhteisymmärrykseen pensaiden kuulumisesta ensisijaisesti ylläpidon linjausten puolelle, ei niinkään käyttösuunnitelmaan. Kirkkoherran toinen huomio koski tietoja hautausmaan paikkamäärästä ja erityisesti hautausmaan riittävydestä. Osastokohtaisesti ilmoitetun kapasiteetin lisäksi käyttö-

suunnitelmasta tulisi käydä ilmi muutamiin erilaisiin tulevaisuudennäkymiin perustuva ennuste hautausmaan käytöstä. (Valkeapää, henkilökohtainen tiedonanto 5.12.2012.)

Viimeisenä käyttösuunnitelmaan tutustunut Vihdin seurakunnan talousjohtaja Anne Långström-Lainio ei ehtinyt tarkastella asiakirjaa omatoimisesti. Esittelin hänelle valmistelemani käyttösuunnitelman ja keskustelimme samalla esityksen herättämistä kysymyksistä. Talusjohtajan huomio keskittyi viidennessä luvussa käsiteltyihin hautausmaan yleisiin muistomerkkeihin, joista muualla lepäävien muistokivi ja sirottelualueen nimikivet ovat olleet keskustelunaiheina kuluvan vuoden aikana. Talusjohtaja halusi käyttösuunnitelman selkeästi kertovan näiden muistomerkkien olevan seurakunnan ylläpitämiä, mistä johtuen seurakunta määrää toimintatavat, joita muistomerkkien läheisyydessä noudatetaan. Tämän tarkennuksen huomioiden talusjohtaja piti käyttösuunnitelmaa onnistuneena ja käyttökelpoisena. (Långström-Lainio, henkilökohtainen tiedonanto 5.12.2012.)

Ainoa käyttösuunnitelmaan ehdotettu toimintatapojen muutos, vanhan alueen hautatyyppeiden rajaaminen ainoastaan mataliin hautauksiin, ei kokenut vastustusta esittelykierröksellä. Kirkkoherran kanssa asiasta keskusteltiin pidempään, mutta muutosta tukevat perustelut kuultuaan hän piti ehdotettua linjausta täysin mahdollisena. Käyttösuunnitelmassa esitetyt vuosikymmenien takaa lainatut hautausmaan osien nimet huomioitiin ainoastaan hautaustoimen työntekijöiden taholta.

4.5 Käyttösuunnitelma opinnäytetyön jälkeen

Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma (Liite 4) ei siirry virallisesti käyttöön tämän opinnäytetyön valmistuessa, sillä käyttösuunnitelmaa ei tulla hyväksyttämään ja vahvistamaan osana opinnäytetyötä. Tarvittava hallinnollinen menettely tullaan suorittamaan vuoden 2013 alkupuolella tavoitteellisen käyttöönottoajankohdan ollessa kesäkuu 2013. Tässä opinnäytetyössä valmisteltu käyttösuunnitelma siirtyy odottamaan vuodenvaihteen jälkeen aloitettavaa hautaustoimen ohjesäännön tarkistusta, hautamuistomerkkiohjesäännön koostamista sekä mahdollisesti Hartanmäen kirkko- maalle ja Vihtijärven hautausmaalle tehtäviä käyttösuunnitelmia. Kun kaikki edellä mainitut asiakirjat on tarkistettu ja korjattu, esitellään tuotokset kirkkoneuvostolle, jonka jälkeen ne mahdollisine korjauksineen vietään kirkkovaltuuston hyväksyttäväksi hautamuistomerkkiohjesääntöä lukuun ottamatta. Seurakunnan päättäjien mahdollisten muutosvelvoitteiden ja hyväksynnän jälkeen Vihdin hautausmaan käyttösuunnitelma muiden mainittujen asiakirjojen ohessa alistetaan Espoon hiippakunnan tuomiokapitulin vahvistettavaksi.

5 POHDINTA

Tutustuminen muiden hautausmaiden käyttösuunnitelmiin antoi mielenkiintoisen kuvan seurakuntien tuottamien hautaustoimen asiakirjojen tilasta. Hautaustoimen viranhaltijoille tehtyjen puhelintiedustelujen perusteella oletan, että Vihdin seurakunnassa hautaustoimen lakisäätteiset asiakirjat

olivat jo ennen tämän opinnäytetyön aloittamista keskivertoa paremmassa kunnossa verrattaessa vastaavanlaisiin hautausmaihin. Työn alkuvaiheessa yli 30 vuotta vanhaa hautausmaakaavaa ja käyttösuunnitelmaa tutkiessani oletin Vihdin sijoittuvan vertailussa huomattavasti heikommin, joten käyttösuunnitelmien hankala saatavuus tuli melkoisena yllätyksenä. Puhelintiedustelu paljasti seurakuntien asettuvan käyttösuunnitelmien saatavuuden ja olemassaolon osalta asteikon ääripäihin osan jäädessä välimaastoon. Osalla käyttösuunnitelma on ajanmukaisessa kunnossa, toisilla sitä ei ole ollenkaan. Muutamilla käyttösuunnitelma on, mutta se ei ole käytökelpoisessa kunnossa.

Tutkittavaksi saatujen käyttösuunnitelmien toteutus ja käyttöarvo eivät liikkunut saatavuuden tavoin asteikon molemmissa ääripäissä, mutta toteutustavat olivat kirjavia ja käyttöarvoa määrittävät lähtökohdat erilaisia. Hautausmaiden erilaisuuden ja käyttösuunnitelmien lähtökohtien suurien erojen vuoksi asiakirjojen keskinäinen vertailu on hankalaa. Tarkastelemiani käyttösuunnitelmia toisiinsa vertaamalla sijoitan niistä kaksi pisteasteikon kärkipäähän ja kolme asteikon keskivaiheille. Huonoja käyttösuunnitelmia seurakunnilla tuskin onkaan, sillä riittävällä määrällä selkeää tietoa voidaan helposti täyttää säädösten käyttösuunnitelmia koskevat vaatimukset. Kattavan tietopohjan lisäksi hyvän käyttösuunnitelman tunnuspiirteisiin kuuluu nähdäkseni helppokäyttöisyys ja selkeä kirjoitustyyli, harkittu asettelu ja ulkoasu, sekä ristiriidattomuus ja selkeä sijoittuminen hautausmaiden muihin asiakirjoihin nähden. Hyvään lopputulokseen tähdättäessä oma merkityksensä on sillä, mitä käyttösuunnitelmaan on kirjattu, mutta oleellisia kysymyksiä ovat miksi tietty asia on sinne kirjattu ja miten se on tehty.

Kirkkohallitus ei ole ohjeistanut seurakuntia hautausmaiden käyttösuunnitelmien laatimisessa hautausmaiden ohjesäännön tavoin. Opinnäytetyön alkupuolella tämä huomio herätti minussa jonkin verran ihmetystä, mutta aiheeseen tarkemmin perehdyttyäni pidän ratkaisua oikeana ja perusteltuna. Hautausmaat ovat ainutlaatuisia ja yksilöllisiä, joten valmiiksi raamittujen suunnitelmapohjien esittäminen voisi olla äärimmäisen tuhoisaa yksittäiselle hautausmaalle. 1900-luvulla hautausmaat ajautuivat kohti yhtenäistä olemusta, josta selvinneinä hautausmaat ovat edelleen arvostusta ansaitsevia yksilöitä.

Ainutlaatuisten hautausmaiden yksilölliset suunnitelmat eivät tarkoita sitä, ettei hautausmaan käyttösuunnitelman tekoprosessia saisi ohjeistaa. Joudun kuitenkin tuottamaan suunnittelijoille pettymyksen, sillä tämän opinnäytetyön käyttäminen toisen hautausmaan käyttösuunnitelman tekoprosessin yleisohjeena on mielestäni erittäin kyseenalaista, sillä työ on tehty puhtaasti Vihdin seurakunnan asettamista lähtökohdista. Hautausmaa on liitoksissa moniin muuttuviin tekijöihin, joten täysin vastaavia asetelmia käyttösuunnitelman tekoon tuskin löytyy muualta. Vihdissä työn tuloksia tullaan varmasti käyttämään vielä kahden muun hautausmaan käyttösuunnitelmien työstämisessä, mutta muissa seurakunnissa työskenteleviä suosittelen soveltamaan tämän opinnäytetyön tuloksia tietyn varauksin. Opinnäytetyön kolme viimeistä lukua antavat varmasti hautausmaan käyttösuunnitelmaa tekeväälle pohdittavaa ja uusia näkökulmia, joita miettiessä

työn tekeminen saattaa ennemmin hidastua kuin nopeutua. 2000-luvulla työhön kuluvan ajan lisääntyminen kuulostaa yleensä äärimmäisen huonolta asialta, mutta hautausmaalla työskentelevän on muistettava asioiden mittasuhteet. Hautausmaan kvartaali on 25 vuotta.

LÄHTEET

- Aaltonen, L. 1992. Hautauskulttuurin historiaa Suomessa. Teoksessa Kiiskinen, K. Hautauskulttuuri Suomessa, Suomen Hautaustoimistojen Liiton 50-vuotisjuhlakirja. Jyväskylä: Suomen Hautaustoimistojen Liitto.
- Aaltonen, P., Palo, H., Rimpiläinen, O., Rintala, A., Ruotsalo, P. & Särkiö, P. 2005. Hautaustoimen käsikirja. Helsinki: Edita.
- Clopat, A. 1918. Piirilääkärin tiedonanto, N:o 120. 7.7.1918. Vihdin seurakunnan arkisto
- Degerman, H. 2006. Vihdin haudat ja hautausmaat. Teoksessa Nieminen, P. (toim.) Keskenikäinen tehtävä, Vihdin seurakunnan 500-vuotisjuhlakirja. Helsinki: Vihdin seurakunta.
- Gardberg, C. J. 2003. Maan poveen. Suomen luterilaiset hautausmaat, kirkkomaat ja haudat. Keuruu: Schildts Kustannus Oy.
- Hautakirjanpito. 2012. Vihdin seurakunta.
- Hautapaikkakirja. 1935. Helsinki: Suomen Kotipuutarha-Liitto.
- Hautaustoimen ohjesääntö. 2004. Vihdin seurakunta.
- Hautaustoimen toimintasuunnitelma 2012-2014. 2011. Vihdin seurakunta.
- Hautaustoimen vuosikertomus 2011. 2012. Vihdin seurakunta.
- Hautaustoimilaki 457/2003. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.
- Heng, B. 1994. Hautausmaat arkipäivän asioina. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.
- Iisakkila, L. 1988. Vahvistamaton Irjalan hautausmaan laajennusosan käyttösuunnitelma. Vihdin seurakunnan arkisto.
- Kiiskinen, K. 1992. Hautauskulttuuri Suomessa, Suomen Hautaustoimistojen Liiton 50-vuotisjuhlakirja. Jyväskylä: Suomen Hautaustoimistojen Liitto.
- Kirkkohallintokunnan pöytäkirja. 10.7.1929. Vihdin seurakunnan arkisto.
- Kirkkohallituksen yleiskirje Nro 20/2003. 15.8.2003. Kirkkohallitus.
- Kirkkojärjestys 1055/1991. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.
- Kirkkolaki 1054/1993. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.
- Kirkon tilastollinen vuosikirja 2011. 2012. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kunnanhallituksen kokouspöytäkirja. 23.4.1979. Vihdin seurakunnan arkisto.

Malmgrén, 1885. Kauppaakirja. Vihdin seurakunnan arkisto.

Nieminen, P. (toim.) 2006. Keskenikäinen tehtävä, Vihdin seurakunnan 500-vuotisjuhlajulkaisu. Helsinki: Vihdin seurakunta.

Nikolainen, A. 1980. Helsingin hiippakunnan piispa. Saate 12.6.1980. Vihdin seurakunnan arkisto.

Opetusministeriön päätös N.o 33/903/90. 22.2.1990. Vihdin seurakunnan arkisto.

Pakkolunastuslautakunnan pöytäkirja. 12.12.1955. Vihdin seurakunnan arkisto.

Perttunen, H. 1978. Tiedonanto. 14.12.1978. Vihdin seurakunnan arkisto.

Printz, V. 1951. Tiedonanto. 19.9.1951. Vihdin seurakunnan arkisto.

Raivola, A. & Saarikko, V. 1979. Lausunto Vihdin seurakunnan konehallin sijoitusmahdollisuuksista hautausmaan läheisyyteen. 15.3.1979. Vihdin seurakunnan arkisto.

Terveysturvajärjestelmäasetus 1280/1994. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Terveysturvajärjestelmälaki 763/1994. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Uskonnonvapauslaki 267/1922. (kumottu) FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Uskonnonvapauslaki 453/2003. FINLEX. Valtion säädöstietopankki.

Vuosikertomus 2011. 2012. Vihti: Vihdin seurakunta.

Wirrkala, I. 1945. Suomen hautausmaiden historia. Porvoo: WSOY.

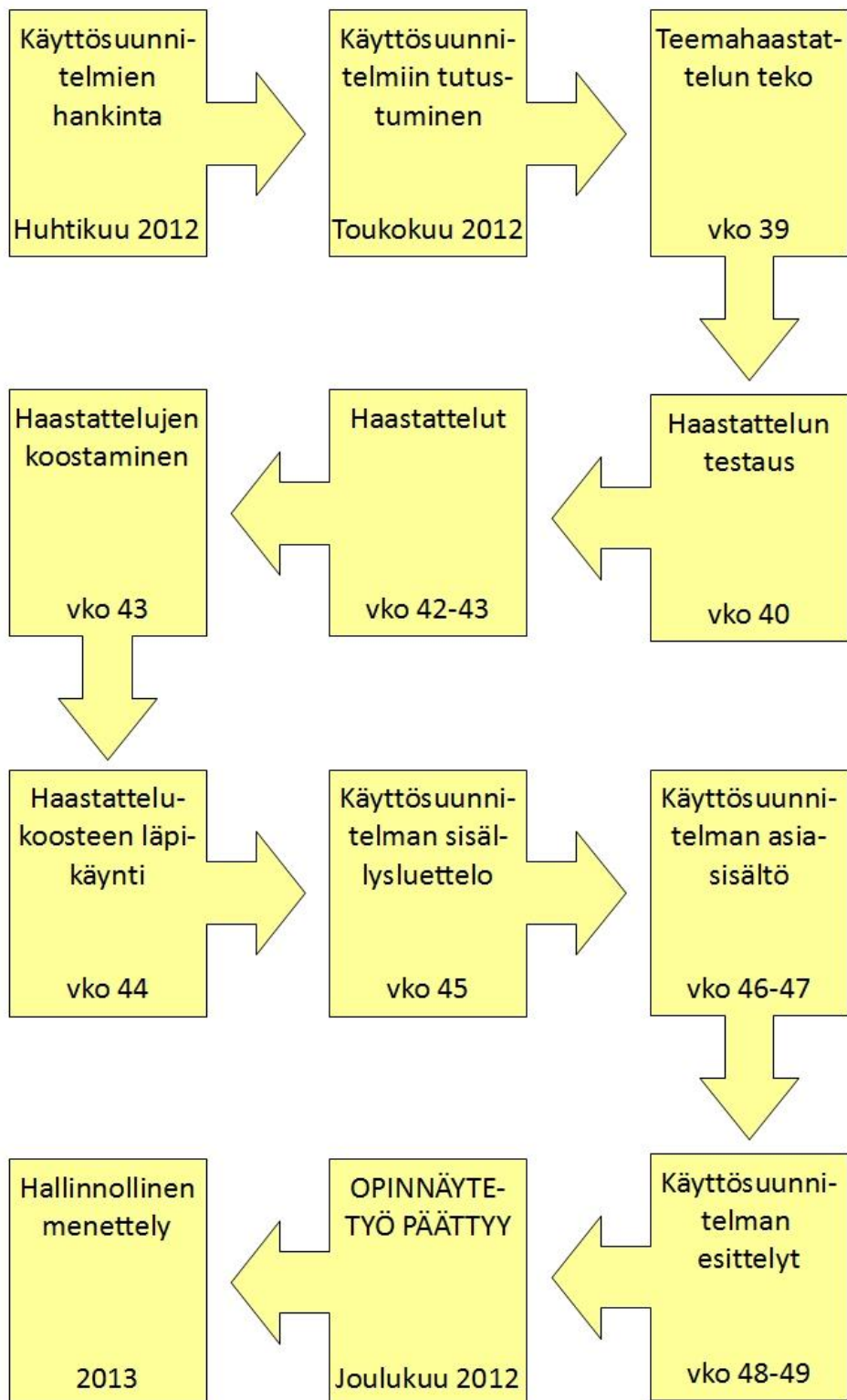
HAASTATTELUT

Husso, M. 2012. Hautausmaiden päällikkö. Hyvinkään seurakunta. Haastattelu 24.10.2012.

Mulari, J. 2012. Ylipuutarhuri. Riihimäen seurakunta. Haastattelu 16.10.2012.

Palo, H. 2012. Maankäyttöpäällikkö. Kirkkohallitus. Haastattelu 17.10.2012.

OPINNÄYTETYÖN PROSESSIKAAVIO

KÄYTTÖSUUNNITELMIEN SISÄLTÖVERTAILU

	LUKU	Riihimäki		Vuorentaka		Halikko		Kirkkonummi		Rauhanummi	
P	Perustaminen ja käyttöönotto	40	4 %	50	22 %	125	20 %	15	11 %	55	7 %
P	Kartat	15	1½ %	10	4 %	20	3 %	10	6 %	20	3 %
P	Maaperä	5	½ %			35	6 %	10	6 %	35	5 %
P	Kasvillisuus	10	1 %			20	3 %	5	3 %	30	4 %
P	Hautausmaan yleishoito									40	5 %
T	Kulkuyhteydet ja autopaikoitus					65	10 %				
T	Aitaus	15	1½ %			20	3 %			10	1 %
T	Rakennukset	15	1½ %	5	2 %	30	5 %	10	6 %	45	6 %
T	Vesihuolto	10	1 %	5	2 %	10	2 %	5	3 %	40	5 %
T	Salaojitus	10	1 %			15	2 %	5	3 %		
T	Jätehuolto			5	2 %						
T	Sähköhuolto	5	½ %			15	2 %	5	3 %	10	1 %
M	Hautausmaan kapasiteetti					50	8 %				
M	Hautatyyppit ja hautaosastot	280	28 %	45	20 %	65	10 %	45	29 %	140	19 %
M	Tunnustukseton hauta-alue			5	2 %					120	16 %
H	Hautaoikeuden luovutus	30	3 %	25	11 %	5	1 %	25	16 %	125	16 %
H	Seurakuntaan kuulumattomien hautaus	15	1½ %								
A	Hautojen hoito	150	15 %	20	9 %	50	8 %	15	11 %	25	3 %
A	Muistomerkit	375	37 %	60	26 %	100	17 %	5	3 %	70	9 %
	YHTEENSÄ	1005	100 %	230	100 %	625	100 %	155	100 %	765	100 %
	LUOKAT										
P	Hautausmaan perustiedot	70	7 %	60	26 %	200	32 %	40	26 %	180	24 %
T	Tekniikka	55	5½ %	15	6 %	155	24 %	25	15 %	105	13 %
M	Maankäyttö	310	31 %	50	22 %	115	18 %	45	29 %	260	35 %
H	Hautaus	45	4½ %	25	11 %	5	1 %	25	16 %	125	16 %
A	Haudat	525	52 %	80	35 %	150	25 %	20	14 %	95	12 %

KÄYTTÖSUUNNITELMAN SISÄLLYSLUETTELOEHDOTUS

VIHDIN HAUTAUSMAAN KÄYTTÖSUUNNITELMA

1 PERUSTIEDOT

- 1.1 Perustaminen ja käyttöönotto
- 1.2 Sijainti
- 1.3 Kartat
- 1.4 Maaperä
- 1.5 Kasvillisuus
- 1.6 Hautausmaan osat

2 TEKNIikka

- 2.1 Rakennukset
- 2.2 Kulkuyhteydet ja autopaikointi
- 2.3 Vesihuolto
- 2.4 Salaojitus
- 2.5 Sähköhuolto
- 2.6 Jätehuolto
- 2.7 Aitaus

3 HAUTAOSASTOT

- A. Numerointi
- B. Hautatyyppit
- C. Koskemattomuusajat
- D. Kapasiteetti
- E. Erytisympäykset

4 MUISTOMERKIT

- 4.1 Muistomerkit
- 4.2 Hautamuistomerkit

5 HAUTAUSMAAN YLEISHOITO

6 VOIMAANTULO

VIHDIN SEURAKUNTA, HAUTAUSTOIMEN OHJESÄÄNTÖ (9.3.2004)

- 1 Hautaustointa koskevat säännökset
- 2 Hautausmaaston hallinto
- 3 Hautausmaat
- 4 Hautausmaakaava ja käyttösuunnitelma
- 5 Hautaus
- 6 Hautausoikeus
- 7 Hautausjärjestys
- 8 Hautausoikeuden haltija
- 9 Todistus hautausoikeudesta
- 10 Ruumiin ja tuhkan käsittely, säilyttäminen ja kuljettaminen
- 11 Hautaus
- 12 Haudatun ruumiin tai tuhkan siirto
- 13 Hautaushoito
- 14 Hautausmuistomerkit
- 15 Hautauskirjanpito
- 16 Hautausmaan katselmus
- 17 Liikkuminen hautausmaalla
- 18 Hautausmaalla noudatettava järjestys
- 19 Räjähätytystyöt hautausmaalla
- 20 Voimaantulo

OHJESÄÄNTÖÖN 2013 LISÄTTÄVÄT AIHEET

- seurakunnalle palautuvien hautojen arviointiperusteet
- vaaralliset hautausmuistomerkit
- muistomerkeihin kohdistuva ilkivalta
- pykäliä 17 ja 18 tarkennetaan hautausmaalla vallitsevan toimintakulttuurin parantamiseksi

VIHDIN HAUTAUSMAAN KÄYTTÖSUUNNITELMA

Erillinen liitetiedosto, 14 sivua.